

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Ütopya İle Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması

A. Şevket Ovalı

Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Ovalı, A. Şevket, “Ütopya İle Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006), s. 3-52.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması

A. Şevket OVALI*

ÖZET

İnsan güvenliği kavramı Soğuk Savaş Sonrası dönemde güvenlik çalışmalarının en önemli öğelerinden birini oluşturmaktadır. Kavram güvenlik çalışmalarının ilgi odağını devletten insana çevirerek gerçekçi güvenlik kavramsallaştırmasından hâlâ devam etmekte olan bir kopuşu simgelemektedir. Kavramın kuramsal temelleri Aydınlanma dönemine dayandırılrsa da, güvenlik çalışmaları literatüründe yer bulması ancak 1990'ların ortalarından itibaren mümkün olmuştur. İnsan güvenliği kavramını savunanlar genelde ütopyacılık, bilimsel olmamak ve siyaset ekseninden uzak kalmakla eleştirilmişlerdir. Ancak uluslararası siyasetteki gelişmeler ve bunların insan hayatı üzerindeki yıkıcı etkileri, kavramın kuramsal ve pratik alanları arasındaki bağları gözler önüne sermiştir. Çalışma insan güvenliği kavramının gelişimi ve bileşenlerini olduğu kadar gündelik siyasetteki uygulanabilirliğini ve Uluslararası İlişkiler disiplindeki kuramsal bazı konularla ilişkisini de incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Güvenliği, Güvenlik Çalışmaları, Kanada, Japonya, Birleşmiş Milletler

Between Utopia and Practice: Conceptualization of Human Security in International Relations

ABSTRACT

The conception of human security has become one of the most crucial components of security studies in the Post Cold War period. Shifting the focus of security studies from the state to the individual, the concept symbolizes an on-going departure from the realist security conception. Even though its theoretical underpinnings can be traced back to the Enlightenment, the concept appeared in the security studies literature during the mid 90s. The proponents of the human security conception faced criticism for being utopist, non-scientific and non-policy oriented. However the developments in international politics and their devastating effects on human lives revealed the links between the theoretical and practical realms of the human security conception. This article aims to explore the development and ingredients of the concept of human security, as well as its applicability in daily politics and its relevance for some theoretical issues of the discipline of International Relations.

* Yrd. Doç Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kaynaklar Yerleşkesi, 35160, Buca, İzmir. E-posta: sevketovali@deu.edu.tr

Keywords: *Human Security, Security Studies, Canada, Japan, United Nations*

Giriş

Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı, Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte hem tehditlerin, hem de güvenliğin referans nesnesinin dönüşüm geçirdiği bir sürece girmiştir. Bu süreçte birey, toplum, topluluk ve grupların güvenlik gereksinimleri, konvansiyonel olmayan tehditlerin daha fazla önemsenmesini beraberinde getirmiştir. Güvenlik çalışmalarında birey merkezli güvenlik kurgusu veya yaygın kullanımıyla insan güvenliği kavramı (*human security*), etrafında pek çok kuramsal tartışmanın döndüğü Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli kavramlarından biridir. Bireyin güvenliğinin, uluslararası ilişkiler ve onun temel alanlarından biri olan güvenlik çalışmalarında yer almaya başlamasıyla, kavrama olan ilgi son yıllarda giderek artmaktadır.

İnsan güvenliği kavramının kuramsal ve pratik kökenlerini, Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında ortaya çıkan farklı yaklaşımlara dayandırmak mümkündür. Ancak kavramın, 1994 yılında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından resmen tanımlandığı dikkate alındığında, Soğuk Savaş sonrası yaşanan insanlık trajedilerinin, kavramın ortaya çıkışına hız kazandırdığı söylenebilir. Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan etnik ve dini temelli çatışmalar, ulusal egemenlik kavramının evrim geçirmesine ve bireyin güvenliğine yönelik endişelerin, uluslararası ilişkiler gündemine yerleşmesine neden olmuşlardır. Bu süreç, egemenliğin dış tezahürünü olduğu kadar, iç alanını da doğrudan etkilemiş, bireyin her türlü tehditten korunması doğrultusunda uluslararası normlar ve standartlar benimsenmiştir.

İnsan güvenliği kavramı, güvenlik siyasetinin sadece devlete göre değil, insanın gereksinimlerine göre şekillendirilmesi için yapılan bir çağrıdır. Kavramın insana yaptığı vurgu, güvenliğin yeniden kurgulanmasını gerektirmekte ve devletin güvenliğini merkez alan güvenlik çalışmalarında köktenci bir dönüşümü simgelemektedir. İnsan güvenliği, bu içeriği sayesinde güvenlik çalışmalarına odaklanan akademik çevrelerde olduğu kadar, güvenliğin pratik alanında da önemli bir konuma sahip olmuştur.

Güvenlik çalışmalarında, 90'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan iki temel tartışmadan birini, alanın askeri olmayan tehditleri de kapsayacak şekilde genişlemesi, diğerini de güvenliğin referans nesnesini¹ belirleme

¹ Bu çalışmada referans nesnesi kavramı, tehditlere karşı korunan veya güvenliği sağlanan aktöre atfen kullanılmaktadır.

çabaları oluşturmuştur.² Çalışma, insan güvenliği kavramının kuramsal arka planı ve ortaya çıkış süreci ışığında, gündelik siyasette uygulanabilirliğinin sınırlarını tartışmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümünde, insan güvenliğinin kuramsal arka planı, kavrama katkı yaptığı düşünülen temel yaklaşımlar ekseninde incelenecektir. Barış Araştırmaları, Üçüncü Dünyacı Güvenlik Yaklaşımı, Kopenhag Okulu ve Eleştirel Güvenlik Kuramları'nın insan merkezli bir güvenlik kurgusuna bakışları bu bölümde tartışılacaktır. İkinci bölümde, insan güvenliğinin uluslararası siyasette ortaya çıkış süreci, bu sürecin önemli yapı taşlarını oluşturan gelişmeler çerçevesinde ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, çeşitli aktörlerin kavramı hayata geçirmek için uyguladıkları siyasetler incelenecektir. Bu çerçevede, insan güvenliğini siyaset gündemine yerleştirmiş, Kanada ve Japonya gibi ülkelerin yanı sıra, Birleşmiş Milletler ve Lysøen Grubu gibi, çokuluslu girişimlerin çabaları mercek altına alınacaktır. Son bölümde ise, kavramın hayata geçirebilmesinin önündeki engeller, devletler ve örgütler bazında tartışılacak ve kavramın uygulanabilirliğine yönelik öngörülerde bulunulacaktır.

İnsan Güvenliği Kavramının Kuramsal Arka Planı

Soğuk Savaş döneminin baskın güvenlik anlayışı olan gerçekçi okul, güvenliğin kapsamını ve referans nesnesini, belirli ilkeler etrafında kurgulamıştır.³ Birincisi, anarşik bir uluslararası ortamda güvenliğin referans nesnesi devlettir. İkincisi, güvenliğe yönelik tehditler temel referans nesnesi olarak kabul edilen devlete göre belirlenir. Bu tarz bir "devlet-merkezcilik", uluslararası siyaseti anlamada devlet davranışlarını incelemeye odaklanır.⁴ Bu yaklaşım, Soğuk Savaş süresince, uluslararası ilişkileri doğa bilimleri gibi objektif ve bilimsel temellere

² Michael C. Williams, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, Cilt 47, No 4, 2003, s. 513.

³ Gerçekçi okulun temel önermeleri için bkz. Steven L. Lamy, "Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neo-liberalism", *The Globalization of World Politics*, John Baylis ve Steve Smith (der.), Oxford, Oxford University Press, 2. Baskı, 2004, s. 182-200; Hans Morgenthau, *Politics Among Nations-The Struggle for Power and Peace*, Brief Edition Revised by Kenneth W. Thompson, New York, McGraw Hill, 1993; John Baylis, "International and Global Security in the Post-Cold War Era", *The Globalization of World Politics*, Baylis ve Smith (der.), s. 253-276; Joseph Nye ve Sean M. Lynn Jones, "International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field", *International Security*, Cilt 12, No 4, Bahar 1988, s. 7. Ayrıca bkz. Mustafa Aydın, "Uluslararası İlişkilerin 'Gerçekçi' Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, No 1, Bahar 2004, s. 33-61.

⁴ Pınar Bilgin, *Regional Security in the Middle East-A Critical Perspective*, Londra, Routledge Curzon, 2005, s. 18.

dayandırmaya çalışan bir metodoloji sorunuymuş gibi sunulmuştur.⁵ Ancak devletin hem korunan hem de koruyan bir nesne olarak kabul edilmesi, aslında Soğuk Savaş ortamına tam anlamıyla uyan normatif bir tercihi yansıtmaktadır.

Sahada kolaylıkla uygulama alanları bulabilen, analiz birimini tekil biçimde devlet olarak belirleyerek muğlaklıktan kurtulan ve “bilimsellik” iddiasıyla ortaya çıkan, gerçekçi güvenlik anlayışı karşısında alternatif yaklaşımlar, alanda kendilerine yer bulmakta zorlanmışlardır. Soğuk Savaş’ın hakim güvenlik anlayışının, ideolojik kodlamalardan bağımsız, tarafsız ve bilimsellik iddiasıyla sunulduğunu dile getiren Burchill’e göre, bu sayede “caydırıcılık, ulusal çıkar, istikrar, güç dengesi ve devletler sistemi” gibi kavramlar, sadece o döneme hakim gerçekçi kuramın değil, uluslararası ilişkilerin bilimsel dilini de oluşturmuştur.⁶

İnsan güvenliği, hem güvenliğin referans nesnesi olarak insanı kabul ederek, hem de insana yönelik tehditleri gündeme taşıyarak, güvenlik çalışmalarında devleti temel referans nesnesi alan gerçekçi güvenlik yaklaşımına önemli bir meydan okumayı temsil etmektedir. Öte yandan kavram, güvenliğin sağlanmasında uluslararası örgütler ve sivil toplum kuruluşları gibi aktörlere de çeşitli roller biçerek, devletin bu alandaki tekeline karşı çıkmaktadır. İnsan güvenliği kavramı bu yönleriyle, korunması gerekeni devlet dışındaki aktörlere atfen açıklamaya çalışan ve devletin güvenlik sağlamadaki baskın rolüne meydan okuyan farklı yaklaşımlardan beslenmektedir. Bir başka deyişle, farklı düşünsel kökenleri olsa da, Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında, gerçekçi güvenlik anlayışını eleştiren yaklaşımların bazıları, doğrudan veya dolaylı biçimde insan güvenliği kavramının kuramsal arka planına katkıda bulunmuşlardır.⁷ Bu çerçevede, gerçekçi yaklaşımın tehdit ve referans nesnesi konusundaki önermelerine meydan okuyan Barış Araştırmaları, Üçüncü Dünyacı Güvenlik Yaklaşımı, Kopenhag Okulu ve

⁵ Pınar Bilgin, “Beyond Statism in Security Studies? Human Agency and Security in the Middle East”, *The Review of International Affairs*, Cilt 2, No 1, Güz 2002, s. 102.

⁶ Scott Burchill, “Realism and Neo-Realism”, *Theories of International Relations*, Scott Burchill et al. (der.), Londra, Macmillan Press, s. 67-93. Benzer bir görüş için bkz. Muhammed Ayoob, “Inequality and Theorizing in International Relations: The Case for Subaltern Realism”, Paper Presented at the International Studies Convention, Chicago, Şubat 2001, International Relations Association, Blackwell Publishing, Oxford, 2002, s. 34.

⁷ İnsan ve toplumun, güvenliğin referans nesnesi olarak belirlediği süreci, Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında ortaya çıkan alternatif güvenlik yaklaşımları çerçevesinde inceleyen kapsamlı bir çalışma için bkz. Pınar Bilgin, “Individual and Societal Dimensions of Security”, *International Studies Review*, Cilt 5, 2003, s. 203-222. Ayrıca bkz. Bilgin, *Regional Security*, s. 16-63.

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması

Eleştirel Kuramların, bu konudaki tezlerini ana hatlarıyla incelemek, kavramın kuramsal arka planını anlamayı kolaylaştıracaktır.⁸

Devleti güvenliğin temel referans nesnesi olarak kabul eden gerçekçi yaklaşıma alternatif oluşturmaya çalışan güvenlik tasarımları, Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkmaya başlamışlardır. Bu konudaki ilk ciddi girişim, "Barış Araştırmaları" adı altında yürütülmüştür. Soğuk Savaş'ın gölgesinde barış konusuna odaklanan araştırmacılar, ancak uzun vadeli, kalıcı ve istikrarlı bir barış ortamında güvenlikten bahsedilebileceğini düşünmekteydiler. Galtung'un 1960'larda yaptığı bireysel ve yapısal şiddet sınıflandırması bu konuda önemli bir çıkış noktasıdır.⁹ Şiddeti çok genel biçimde "insanın temel gereksinimlerine ve hayatına yönelik kötü niyetli eylemler" olarak tanımlayan Galtung, bu tanımlamayla devleti merkez alan ve askeri konulara odaklanan alanın ilgisini, bir nebze olsun bireyler, sosyal gruplar ve onların güvenlik gereksinimlerine yöneltmiştir. Şiddetin bireysel ve yapısal biçimlerini madalyonun iki yüzüne benzeten Galtung'a göre barış da iki ayrı yüze sahiptir.¹⁰ Bu yüzleri negatif ve pozitif olarak tanımlayan Galtung, bireysel şiddetin ortadan kaldırılmasının (negatif barış), şiddeti doğuran ve meşrulaştıran yapısal çerçeveyi etkilemediği müddetçe sosyal adaleti (pozitif barış) sağlayamayacağını savunmaktadır. Benzer bir görüşü dile getiren Boulding, Soğuk Savaş sırasında barışı korumanın aracı olarak görülen nükleer silahlar ve caydırıcılıkla sağlanacak barışın, istikrarlı bir barış olamayacağını ifade etmektedir.¹¹ Galtung ve Boulding'in insan, grup ve toplumların karşı karşıya oldukları güvenlik problemlerini ve barışı, bu aktörlerin içinde buldukları yapısal çerçeveye

⁸ Burada, kavramın ortaya çıkışına katkı sağladığı düşünülen yaklaşımlar, insan güvenliği kavramının içeriğinin oluşturulmasına yönelik doğrudan ve dolaylı katkıları çerçevesinde ele alınacaktır.

⁹ Johan Galtung saldırganlığın ortaya çıktığı yapısal çerçeve üzerinde durduğu makalesinde, saldırganlığı "diğerlerinin karşı iradesine rağmen değişim için hamlede bulunmak" olarak tanımlamaktadır. Galtung'a göre bu hamlenin aşırı biçimleri, bireyler arasında cinayeti de kapsayan suçlar, gruplar arasında diğerini saf dışı etmeyi amaçlayan devrimler ve uluslar arasında soykırımı da içeren savaşlardır. Johan Galtung, "A Structural Theory of Aggression", *Journal of Peace Research*, Cilt 1, No 2, 1964, s. 95.

¹⁰ Barışın bu iki yüzünden sadece birine odaklanmak da sağ ve sol aşırılığı doğurma riski taşımaktadır. Johan Galtung, "Violence, Peace, and Peace Research", *Journal of Peace Research*, Cilt 6, No 3, 1969, s. 184.

¹¹ Boulding 1978 yılında yayınladığı "Stable Peace- İstikrarlı Barış" eserindeki temel düşüncelerden yola çıktığı ve Barış Çalışmaları için bir araştırma programı önerdiği 1989 tarihli makalesinde, nükleer silahlarla sağlanan caydırıcılığın kısa ömürlü bir hayal olduğunu vurgulamakta ve bu barış halinin kesinlikle uzun ömürlü olamayacağını savunmaktadır. Kenneth Boulding, "A Proposal for a Research Program in the History of Peace", *Peace and Change*, Cilt 14, No 4, Ekim 1989, s. 462. İstikrarlı Barış kavramı için bkz. Kenneth Boulding, *Stable Peace*, Austin, University of Texas Press, 1978.

atfen açıklayan kavramsallaştırmaları, kimilerine göre günümüzdeki insan güvenliği kavramının fikri temelini oluşturmaktadır.¹²

Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan ve insan güvenliği kavramının gelişimine katkıda bulunduğu iddia edilen bir başka alternatif güvenlik yaklaşımı, Yumuşama döneminde, alanda kendine yer bulmaya çalışan Üçüncü Dünya'cı güvenlik yaklaşımıdır.¹³ Aralarında çeşitli farklılıklar bulunmasına rağmen, bu okulun temsilcileri arasındaki genel eğilim, Üçüncü Dünya'nın karşı karşıya olduğu güvenlik sorunlarının Birinci Dünya perspektifiyle okunmasına karşı çıkmak yönünde gelişmiştir. Örneğin, Üçüncü Dünya ülkelerinin¹⁴ güvenlik sorunları üzerine odaklanan yazarlardan Caroline Thomas, Birinci Dünya devletlerinin güvenlik kavramsallaştırmaları ve analiz araçları ile Üçüncü Dünya'nın güvenlik gereksinimlerini anlayabilmenin mümkün olmadığını savunmuştur.¹⁵ Alanın bir başka önemli ismi olan Muhammed Ayoob ise Üçüncü Dünya'nın güvenlik gereksinimlerini açıklamak için Batı ve Üçüncü Dünya'da ulus-devlet modelini ortaya çıkaran ekonomik, sosyal ve siyasi süreçlerdeki farklılıklara dikkat çekmektedir.¹⁶ Thomas'a göre, ulus-devlet olma sürecinin siyasal, sosyal ve ekonomik aşamalarını tamamlamış devletlerle, henüz bu sürecin çelişkilerini ve zorluklarını yaşayan devletler arasındaki güvenlik gereksinimleri açısından büyük farklar bulunmaktadır.¹⁷ Birinci Dünya, içeride liberal ekonomi ve siyasetin temel ilkeleri üzerinde toplumsal uzlaşmayı sağlamıştır. Bi-

¹² Bjorn Moller, "National, Societal and Human Security: Discussion – Case Study of Israel Palestine Conflict", *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflicts*, Hans Günter Brauch, et. al (der.), Berlin-Heidelberg, Springer, 2003, s.277.

¹³ King ve Murray'e göre insan güvenliği, farklı kurum ve kuramsal yaklaşımların, Üçüncü Dünyanın en temel sorunu olarak kabul edilen kalkınma üzerine oluşturdukları literatürle, güvenlik literatürünün kesiştiği noktanın bir ürünüdür. Garry King ve Christopher J. L Murray, "Rethinking Human Security", *Political Science Quarterly*, Cilt 116, No 4, s. 589. Üçüncü Dünya'cı güvenlik yaklaşımının temel önermeleri üzerine bir çalışma için bkz. Raju G. C Thomas, "What is Third World Security?", *Annual Reviews in Political Science*, Cilt 6, 2003, s. 205-232.

¹⁴ Üçüncü Dünya, Ayoob'un tanımlamasıyla eski koloni ülkelerini ve kolonileşmeye uğramamış olsa bile, siyasi coğrafyaları ve ekonomik konumları Avrupalı emperyal güçler arasında pazarlıklar sonucunda belirlenen ülkeleri kapsamaktadır. Muhammed Ayoob, "Third World Perspectives on Humanitarian Intervention and International Administration", *Global Governance*, Cilt 10, Ocak 2004, s. 100.

¹⁵ Caroline Thomas, "Southern Instability, Security and Western Concepts – On an Unhappy Marriage and the Need for Divorce", *The State and Instability in the South*, Caroline Thomas ve Paikiasothy Saravanamuttu (der.), New York, St. Martins Press, 1989, s. 174.

¹⁶ Mohammed Ayoob, "Inequality and Theorizing", s. 33. Ayrıca Avrupa ve Üçüncü Dünya'daki devlet yapma sürecinin benzer ve farklı yönleri üzerine bir karşılaştırma için bkz. Muhammed Ayoob, "The Security Predicament of the Third World State: Reflections in State Making in a Comparative Perspective", Brian Job (der.), *The Insecurity Dilemma: National Security of Third World States*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner, 1992, s. 63-80.

¹⁷ Caroline Thomas, *Conflict and Consensus in South/North Security*, Cambridge, Cambridge University Press, 1989, s. 2

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması

rinci Dünya devletleri bu sayede dışarıya yönelmişler ve uluslararası güvenlik, bu devletlerin güvenlik önceliklerini yansıtan silahlar, stratejiler ve Doğu-Batı çekişmesinin baskın hale geldiği bir alan olmuştur. Üçüncü Dünya ise iç tehditler kadar, uluslararası ilişkilerin belirli rejimleri dışında bırakılmanın yarattığı güvensizlikle de boğuşmaktadır.¹⁸ Üçüncü Dünyacı güvenlik yaklaşımı bu perspektifiyle, Üçüncü Dünya ülkelerinin karşı karşıya oldukları iç ve dış kökenli tehditlerin Birinci Dünya'dan çok daha farklı olduğuna dikkat çekmiş ve güvenlik gündeminin Batılı gelişmiş ülkeler tarafından belirlenmesinin, Üçüncü Dünya'nın endişelerini gideremediğini vurgulamıştır.¹⁹

Bu noktada belirtmek gerekir ki Üçüncü Dünyacı güvenlik yaklaşımı, sorunu başlangıçta insan ve toplumun güvenlik gereksinimleri üzerine inşa etmemiştir.²⁰ Ön plana çıkarılan konular; kalkınma, ulus-devlet olma sürecinin siyasal, sosyal ve ekonomik sıkıntıları ile bu devletlerin uluslararası siyasetin katılım kanallarından dışlanmışlıklarıdır. Ancak alandaki ilgiyi, az da olsa egemen güvenlik söyleminden uzaklaştırarak, Üçüncü Dünya'nın güvenlik gereksinimlerine çekmeleri, insan güvenliği kavramının oluşumuna önemli bir katkı sağlamıştır. Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından, insanların karşı karşıya kaldığı güvenlik sorunlarının, gelişmekte olan ülkelerde daha sık rastlanır bir durum haline gelmesi, bu bölgelere olan ilgiyi arttırmış ve insan güvenliği çalışmalarında, gelişmekte olan ülkelerdeki insan ve toplumları tehdit eden güvenlik sorunları ağırlıklı biçimde yer bulmaya başlamıştır.²¹ Thomas ve Wilkin'e göre, insan güvenliği üzerine gelişmekte olan literatür, Üçüncü Dünya'da yaşayanların karşı karşıya kaldığı tehditlere dikkat çekmesi ve referans nesnesi olarak insanı belirlemesiyle, bu böl-

¹⁸ Caroline Thomas, *In Search of Security: The Third World in International Relations*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner, 1987, s. 9.

¹⁹ Amitav Acharya, *The Periphery as the Core: Third World and Security Studies*, (Prepared for presentation at the Conference on Strategies in Conflict: Critical Approaches to Security Studies, York University, Toronto, 12-14 Mayıs 1994) YCISS Occasional Paper, No 28, Mart 1995, s. 5.

²⁰ Bilgin, "Individual and Societal Dimensions", s. 206. Bilgin, *Regional Security in the Middle East*, s. 42-43.

²¹ 2000'li yıllarda göç, salgın hastalıklar, fakirlik, toplumlararası çatışmalar, kalkınma, silah ticareti, eğitim, kadın ve çocukların istismarı gibi gelişmekte olan ülkelerdeki insanların sıkça karşılaştığı tehditleri, insan güvenliği perspektifinde ele alan çalışmalardan bazıları için bkz. Paul M. Evans, "Human Security and East Asia. In the Beginning", *Journal of East Asian Studies*, Cilt 4, No 2, 2004, s. 263-284. Pierre P. Lizée, "Human Security in Vietnam, Laos and Cambodia", *Contemporary South East Asia*, Cilt 24, No 3, Aralık 2002, s. 509-527. Jakkie Cilliers, *Human Security in Africa - Conceptual Framework for Review*, A Monograph for African Security Initiative, Published by African Security Initiative, 2004. Karim Hussein et.al, *Security and Human Security: An Overview of Concepts and Initiatives-What Implications for West Africa?*, OECD- Sahel and West Africa Club, SAH/D (2004)547, Aralık 2004, Paris.

gelerin güvenlik çalışmaları alanındaki seslerini yükseltmelerine aracılık etmiştir.²²

İnsan güvenliği kavramının kuramsal arka planına katkıda bulunduğu iddia edilen bir başka yaklaşım Kopenhag Okulu'nun genişletilmiş güvenlik yaklaşımıdır.²³ Okulun temsilcilerinden Bary Buzan, güvenliğin sadece devlete yönelik askeri tehditler ekseninden kurtulması gerektiğini dile getiren ilk kişi değildir. Ancak Bilgin'in ifadesiyle "bu konuları çok daha önceden gündeme taşıyan yaklaşımlar, Soğuk Savaş'ın yoğunlaşması ile birlikte güvenlik çalışmalarına ait alanın dışında kalmışlar" ve Buzan "alan içinden" güvenliğin yeniden yapılandırılması konusunu dile getiren ilk figür olarak ortaya çıkmıştır.²⁴

Buzan, Soğuk Savaş sonrasında güvenliğin, beş alanda ortaya çıkan çeşitli faktörlerin etkilerine dayandığını dile getirerek, bunları askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörler olarak sıralamıştır.²⁵ Güvenliğin yeni alanlar çerçevesinde askeri alanın dışındaki alanlarla da ilişkilendirilmesi gerektiğini savunan Buzan, referans nesnesi sorununa da değinmektedir. Güvenliğin referans nesnelere olarak birey, devlet ve sistemi esas alan Buzan'a göre, bu nesnelere herhangi birinin güvenliği, diğerlerinin güvenliği dikkate alınmadan sağlanamaz.²⁶ Ancak bu tespiti rağmen Buzan, uluslararası sistemin anarşik yapısının, devleti güvenliğin öncelikli referans nesnesi haline getirdiğini kabul etmekte²⁷ ve bireyin güvenliğinin devlet ve sistem güvenliğine tabi olması gerektiğini savunmaktadır.²⁸

1990'larla birlikte tırmanışa geçen toplumlararası çatışmalar, doğrudan birey ve toplumları ilgilendiren sorunları ortaya çıkarınca, Kopenhag Okulu da toplumun güvenliği üzerinde daha fazla durmaya başlamıştır.²⁹ Bu süreçte toplum ve çevre gibi yeni alanları güvenlik

²² Caroline Thomas ve Peter Wilkin, "Still Waiting After All These Years: 'The Third World' on the Periphery of International Relations", *British Journal of Politics and International Relations*, Cilt 6, No 2, 2004, s. 242.

²³ Booyesen ve Waisowa gibi yazarlar, Buzan'ın genişletilmiş güvenlik yaklaşımının, insan güvenliğinin kuramsal kökenini oluşturduğunu savunmaktadır. Frikkie Booyesen, "The Extent of and Explanations for International Disparities in Human Security", *Journal of Human Development*, Cilt 3, No 2, 2002, s. 273. Ayrıca bkz. Sarka Waisowa, "Human Security: The Contemporary Paradigm?", *Perspectives*, Cilt 20, Yaz 2003, s. 58-72.

²⁴ Bilgin, *Regional Security in the Middle East...*, s. 26.

²⁵ Barry Buzan, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, New York, Harvester Wheatsheaf, 2. Baskı, 1991, s. 19. Ayrıca bkz. Barry Buzan, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, Cilt 67, No 3, Temmuz 1991, s. 431-451.

²⁶ Buzan, *People, States and Fear*, s. 26.

²⁷ *Ibid.*, s. 22.

²⁸ *Ibid.*, s. 54.

²⁹ Bkz. Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner, 1998, s. 119-141.

perspektifiyle ele almanın, olumlu ve olumsuz sonuçlarını tartışan Waever ve Buzan, özellikle siyasal çözüm süreçleri gerektiren bu alanların, güvenlik gerekçesiyle “askerileştirilmesi” nin sakıncalarına dikkat çekmektedirler.³⁰ Herhangi bir sorunun “güvenlik sorunu” olarak sunulması, askeri çözüm dışındaki diğer alternatiflerin göz ardı edilmesine neden olmakta ve toplumların karşı karşıya olduğu tehditlerin siyasi yollarla çözülmesini zorlaştırmaktadır. Bu noktada “ulusal güvenlik” öncelikli hedef haline gelirken, birey ve toplumun güvenlik gereksinimleri, ulusal güvenlik karşısında ikincil konuma düşmekte veya tamamen göz ardı edilmektedir.

Ulusal güvenlik kavramının, çoğu zaman yönetimler tarafından muhalefeti sindirmek ve iç siyasette sorun yaşamamak için kullanıldığını ifade eden Buzan, Waever ve De Wilde³¹, bu sayede toplumların güvenlik gereksinimleri ile devletlerin güvenlik gereksinimleri arasındaki potansiyel çatışmanın altını çizmişlerdir. Kopenhag okulu, askeri alan dışındaki tehditleri gündeme taşıyarak ve toplumu güvenliğin referans nesnesi olarak sunarak, insan güvenliğinin kuramsal arka planına dolaylı katkılarda bulunmuştur. Ancak güvenliğin toplumsal boyutuna verilen önem, Kopenhag okulunun güvenliğin referans nesnesi olarak birey ve toplumu devletin önüne geçirdiği anlamını taşımaktadır.³² Nitekim Buzan’ın insan güvenliği kavramını “analitik değerden yoksun ve indirgemeci” kabul edişi de bunun bir göstergesidir.³³

İnsan güvenliği kavramının kuramsal arka planına en ciddi katkılardan bir diğeri eleştirel güvenlik çalışmaları alanından gelmiştir. Genel anlamda eleştirel güvenlik çalışmaları, geleneksel yaklaşımın³⁴ tüm

³⁰ Barry Buzan, “Rethinking Security After the Cold War”, *Cooperation and Conflict*, Cilt 32, No 1, 1999, s. 17. Ole Waever, “Securitization and Desecuritization”, Ronnie Lipschutz (der.), *On Security*, New York, Columbia University Press, 1995, s. 46-66.

³¹ Buzan, et.al. *Security: A New Framework...*, s. 29.

³² Steve Smith, *The Concept of Security Before and After September 11*, Institute of Defense and Strategic Studies Working Paper, No. 23, Singapur, Mayıs 2002, s. 2.

³³ Barry Buzan’ın insan güvenliği kavramı hakkındaki şüpheci yaklaşımı için bkz. Barry Buzan, “What’s Human Security? A Reductionist, Idealistic Notion that Adds Little Analytical Value”, *Security Dialogue*, Cilt 35, No 3, Eylül 2004, s. 369.

³⁴ Eleştirel okulun devlet merkezli güvenlik anlayışına bakışı açıklanırken gerçekçi yerine “geleneksel güvenlik yaklaşımı” kavramı kullanılmıştır. Her iki kavram birbiri ile tam örtüşmese de, eleştirel okul içinde devlet merkezli güvenlik anlayışı, çeşitli yazarlar tarafından “gerçekçi, geleneksel ve Ortodoks” güvenlik olarak ele alınmakta ve bu kavramlar bazen ayrı bazen de birlikte kullanılmaktadırlar. Richard Wyn Jones, “geleneksel” güvenlik yaklaşımı kavramını tercih etmektedir. Bkz. Richard Wyn Jones, *Security, Strategy and Critical Theory*, Boulder, Lynne Rienner, 1999, s. 92-124. Keith Krause ve Michael C. Williams, “geleneksel” ve “gerçekçi – yeni gerçekçi” güvenlik kavramsallaştırmalarını birlikte kullanılmaktadırlar. Keith Krause ve Michael Williams, “From

temel önermelerine meydan okuyan ve sorgulayan bir içeriğe sahiptirler. Birbirlerinden çeşitli noktalarda farklılık gösterebilirler de, ortak çıkış noktaları, geleneksel kuramların güvenliği sağlamadaki başarısızlıklarının yarattığı karamsarlıktır.³⁵ Bu çerçevede, öncelikli olarak geleneksel kuramların epistemolojisine yönelttikleri eleştirilerle, bu kuramların bilimsellik iddiasını çürütmeye çalışmışlardır.³⁶ Kuramın ve kuramcılarının faaliyetlerini, herhangi bir yorumlamadan bağımsız ve tarafsız olarak ele almanın mümkün olamayacağını savunan Price ve Smit'e göre, kuram, kendisini içinde yaşadığı toplumdan soyutlayamayan kuramcının tercihlerini yansıtır.³⁷ Horkheimer'ın dile getirdiği geleneksel ve eleştirel kuramlar arasındaki bu temel farklılıktan³⁸ yola çıkan eleştirel güvenlik yaklaşımları, geleneksel güvenlik anlayışının tarafsızlık ve bilimsellik iddiasına karşı çıkarak, tam tersine bu anlayışın mevcut sistemi meşrulaştıran normatif bir içeriğe sahip olduğunu savunmaktadır.³⁹

Gerçekçi güvenlik kuramlarının bilimsellik iddiasına meydan okuyan eleştirel güvenlik kuramlarının, güvenliğin alanının genişletilmesi ve referans nesnesi sorunlarına bakış açıları, insan güvenliği kavramının gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.⁴⁰ Eleştirel güvenlik kuramcıları, güvenliğin alanının farklı tehditlerle genişletilmesi ile devletlerin güvenlik gündemlerinde yeni konular açmayı hedeflememişlerdir. Genişlemeden kasıt, devlet dışındaki aktörlerin karşı karşıya oldukları kimlik, salgın hastalıklar, çevre felaketleri, göç gibi konuları küresel boyutta bir güvenlik tasarımının parçası olarak ele almaktır.

Strategy to Security: Foundations of Critical Security Studies", Keith Krause ve Michael C. Williams (der.), *Critical Security Studies- Concepts and Cases*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997, s. 33-59. Ken Booth ve Peter Vale, devlet merkezli güvenlik anlayışını "gerçekçiliğin geleneksel güvenlik kavramsallaştırması" ifadesiyle anlatmaktadır. Ken Booth ve Peter Vale, "Critical Security Studies and Regional Insecurity: The Case of Southern Africa", *Critical Security Studies*, s. 347. Peter Wilkin ise devlet merkezli yaklaşımı "Ortodoks güvenlik yaklaşımı" olarak tanımlamıştır. Peter Wilkin, "Human Security and Class in a Global Economy", Caroline Thomas ve Peter Wilkin (der.) *Globalization, Human Security and African Experience*, Londra, Lynne Rienner Publishers, 1999, s. 24.

³⁵ Bilgin, *Regional Security*, s. 43.

³⁶ Geleneksel güvenlik yaklaşımlarının epistemolojisine yönelik bir eleştiri için bkz. Keith Krause ve Michael Williams, *From Strategy to Security*, s. 36-38.

³⁷ Richard Price and Christian Reus-Smit, "Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism", *European Journal of International Relations*, Cilt 4, No 3, 1998, s. 271.

³⁸ Wyn Jones, *Security, Strategy*, s. 20.

³⁹ Keith Krause, *Critical Theory and Security Studies*, YCISS Occasional Paper, No 33, Şubat 1996, s. 6. Bilgin, *Regional Security*, s. 46.

⁴⁰ Örneğin Ken Booth insana yönelik tehditlerin, sadece savaş veya savaş tehdidinden değil yoksulluk, siyasi baskı ve yetersiz eğitim koşulları gibi kısıtlamalardan da kaynaklandığını ifade etmektedir. Ken Booth, "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, Cilt 17, No 4, 1991, s. 319.

Uluslararası ilişkileri kendilerine sunulan haliyle - anarşik bir ortamın var olduğu, egemen devletler arasındaki güç ilişkileri - olarak görmeyi reddeden eleştirel güvenlik kuramcıları, devletin güvenliğin referans nesnesi olarak kabul edilmesini ve güvenliği sağlamadaki rolünü tartışmaya açarak, insanın evrensel bir güvenlik kurgusunun öncelikli referans nesnesi olmasına katkıda bulunmuşlardır.⁴¹ Bu noktada belirtmek gerekir ki, eleştirel güvenlik çalışmaları devletin rolünü veya askeri konuların önemini tamamıyla göz ardı etmemektedirler. Ken Booth'a göre eleştirel güvenlik çalışmalarının meydan okuduğu şey, gerçekçi kuramın ahlaki ve pratik konumu ile, gerekliliğe vurgu yapan ideolojisi ve propagandacı bir yaklaşımla, kendisinin diğerleri arasında en iyisi olduğu iddiasıdır.⁴² Eleştirel güvenlik kuramcılarının bir bölümü, cinsiyet ve kimlikle ilişkili tasarım ve rollerin, ulusal ve uluslararası düzeyde nasıl meşrulaştırıldıkları üzerinde durmuşlar ve bu unsurları güvenlik siyasetiyle ilişkilendirmişlerdir.⁴³ Bir bölümü de

⁴¹ Güvenliğin referans nesnesi konusunda bazı çalışmalar için bkz. R.B.J Walker, "The Subject of Security", *Critical Security Studies*, s. 61-81. Krause ve Williams, *From Strategy to Security*, s. 44. İnsan ve devlet güvenliği konusundaki bazı tartışmalar için bkz. Georg Sorensen, "Individual Security and National Security: The State Remains the Principal Problem", *Security Dialogue*, Cilt 27, No 4, 1996, s. 374. Anne Hammerstad, "Whose Security? UNHCR, Refugee Protection and State Security after the Cold War", *Security Dialogue*, Cilt 31, No 2, Aralık 2000, s. 399. Ayrıca bkz. Nizar Messari, "The State and Dilemmas of Security: The Middle East and the Balkans", *Security Dialogue*, Cilt 33, No 4, Aralık 2002, s. 415-427.

⁴² Ken Booth, "Security and Self: Reflections of a Fallen Realist", *Critical Security Studies*, s. 107.

⁴³ Bu konulardaki çalışmalardan bazıları için bkz. J. Ann Tickner, "Feminist Responses to International Security Studies", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 43-48; Heidi Hudson, "Doing Security as Though Humans Matter: A Feminist Perspective on Gender and the Politics of Human Security", *Security Dialogue*, Cilt 36, No 2, Haziran 2005, s. 157; J. Ann Tickner, "Feminist Perspectives on Security in a Global Economy", *Globalization, Human Security and African Experience*, s. 41-58. Kimlik ve güvenlik siyaseti konusunda eleştirel bir çalışma için bkz. Michael C. Williams, "Identity and the Politics of Security", *European Journal of International Relations*, Cilt 4, No 2, 1998, s. 204-225. Cinsiyet, kimlik ve güvenlik üzerine bir çalışma için bkz. Gunhild Hoogensen ve Svein Vigeland Røttem, "Gender, Identity and the Subject of Security", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 2, Haziran 2004, s. 155-171. Burada belirtilen ve aynı doğrultudaki benzer çalışmalar sayesinde, insan güvenliği üzerine oluşmakta olan literatür, eleştirel kuramcıların katkılarıyla zenginleşmiştir. İnsan güvenliği kavramını cinsiyet merkezli ele alan bazı çalışmalar için bkz. Sakiko Fukuda Parr, "Gender, Globalization and New Threats to Human Security", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 35-42. Charlotte Bunch, "A Feminist Human Rights Lens", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 29-34. İnsan güvenliğinde cinsiyet sorunu üzerine alana yönelik bir çalışma için bkz. Mary-Jane Fox, "Girl Soldiers: Human Security and Gendered Insecurity", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 4, Mart 2004, s. 465-479. Ayrıca bkz. Katrina Lee Koo, "Confronting a Disciplinary Blindness: Women, War and Rape in the International Politics of Security", *Australian Journal of Political Science*, Cilt 37, No 3, 2002, s. 525-536.

güvenliği çok daha geniş bir perspektifle tamamen bir özgürleşme⁴⁴ süreci olarak tanımlamış ve insan güvenliği kavramının kuramsal arka planında yer almışlardır.⁴⁵

Çeşitli yaklaşımlar tarafından kavramın kuramsal arka planına yapılan katkılar, uluslararası siyasetteki gelişmelerle birleşmiş ve insan güvenliğinin vücut bulmasını sağlamıştır. Kavramın fikri içeriğini oluşturan kuramsal katkılar, gündelik siyasetteki gelişmelerin etkisiyle somut güvenlik gündemlerinin oluşturulmasına zemin hazırlamışlardır. İnsan güvenliğinin kavramının hayata geçirilişinde önemli yapı taşları olan bu gelişmeler, Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkmış ve 1991'den sonra da etkilerini daha güçlü bir biçimde göstermeye başlamışlardır.

Kavramın Doğuşu ve Gelişimi

İnsan güvenliği kavramının sahada resmen yer alışı, 1990 sonrasına denk gelse de, Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında meydana gelen bir dizi gelişme,⁴⁶ kavramın ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Soğuk Savaş süresince, güvenliğin nükleer silahlar ekseninde ve tamamen devletlere odaklanarak kurgulanmasına karşı çıkan çeşitli girişimlere rastlanmıştır. Özellikle 1970'lerden itibaren, bağımsız komisyonlar, çeşitli konulara odaklanan zirveler, küresel kampanyalar ve konferanslarla, sadece devlete ve askeri tehditlere odaklanmış bir güvenlik anlayışı değiştirilmeye çalışılmıştır.

Nükleer silahların gölgesindeki bir güvenlik siyasetine karşı ilk hareket, Albert Einstein ve Bertrand Russel'in öncülüğünde başlayan *Pugwash* hareketidir. Siyaset tercihini silahsızlanma olarak belirleyen hareket, her iki kutbun bilim insanları arasında propagandaya dayalı olmayan bir diyalogun başlatılmasını savunmaktaydı.⁴⁷ Bu sayede Süper Güçlerin karşı tarafı tahrik edecek silah sistemlerini geliştirirken, bunun maliyetlerini dikkate almaları sağlanacaktı. Soğuk Savaş sonrasında tamamıyla nükleer silahların ortadan kaldırılması üzerine odak-

⁴⁴ Özgürleşmeyi "insanı, özgür olduğu durumda yapabileceği tercihlere yönelik, tüm fiziki ve insani kısıtlamalardan kurtarmak" olarak tanımlayan eleştirel kuramcılardan Ken Booth'a göre güvenlik de tehditlerin olmadığı bir durumu ifade eder. Bu çerçevede güvenlik ve özgürleşmeyi madalyonun iki yüzüne benzeten Booth, gerçek güvenliğin düzen veya güçte değil, özgürleşmenin kendisinde yatığına dikkat çekmektedir. Ken Booth, "Security and Emancipation", s. 319.

⁴⁵ Eli Stamnes, "Critical Security Studies and the United Nations Preventive Deployment in Macedonia", *International Peacekeeping*, Cilt 11, No 1, 2004, s. 162.

⁴⁶ Leaning, çok daha eskiye giderek, insan güvenliği kavramının kökenlerini, eski rejimlerin diktatörlüğüne karşı bireysel özgürlüklerin dile getirildiği Aydınlanma dönemine dayandırmaktadır. Jennifer Leaning, "Psychological Well-Being Over Time", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 3, Eylül 2004, s. 354.

⁴⁷ Richard Falk, "Pursuing the Quest for Human Security", Majid Tehranian (der.), *Worlds Apart-Human Security and Global Governance*, Londra, I. B. Tauris Publishers, 1999, s. 7.

lanan hareket, 1995 yılında Nobel Barış ödülüne layık görülmüştür. Pugwash hareketi, nükleer silahların kullanılabileceği küresel bir savaş senaryosu üzerine odaklandığından, özel olarak birey ve toplumların güvenlik gereksinimleri üzerine bir tasarımı olmamıştır.⁴⁸ Ancak nükleer silahların gölgesindeki güvenlik arayışlarını reddetmesiyle, alternatif güvenlik yaklaşımlarına cesaret vermiştir.

1960'ların ortalarından itibaren bir başka girişim, (*World Order Models Project*) Dünya Düzeni Modelleri Projesi yeni bir dünya düzeninin hangi değerler etrafında nasıl bir gelecek tasarımına sahip olması gerektiğini tartışmaktaydı. Projenin belirlediği temel değerler; büyük ölçekli kolektif şiddetin azaltılması, ekonomik ve sosyal durumun iyileştirilmesi, siyasal adalet ve temel insan haklarının uygulamaya geçirilmesi ve doğal kaynakları dikkate alarak, yaşadığımız çevrenin kalitesinin korunması ve rehabilitasyonudur.⁴⁹ Aşağıdan yukarıya doğru şekillenmesi planlanan küresel bir reformun, ahlaki ve siyasi bir zorunluluk olduğunu varsayan proje, bu yönüyle de insanlar ve toplumların güvenlik gereksinimlerine dikkat çekmiştir.

1973 petrol krizinin hemen ardından, askeri anlamda sınırlarını korumakta ve fiziki güvenliği sağlamakta başarılı olan devletlerin, ihtiyaç mallarının sağlanmasında ve pazarlarının korunmasında başarılı olmadıkları görülmüştür.⁵⁰ İşsizlik, durgunluk, enflasyon ve ekonomik istikrarsızlık gibi sonuçlara neden olan bu durum, bireyler, toplumlar ve çeşitli gruplar için güvensizliğin ta kendisi haline gelmiştir. 1970'lerden itibaren devletin, güvenliğin tek referans nesnesi olarak kabul edilişi daha yoğun bir biçimde sorgulanırken, zaman zaman bazı devletlerin sadece uluslararası siyasetin diğer aktörleri için değil, kendi vatandaşları için de güvenlik tehditleri oluşturdukları gerçeğiyle yüzleşilmiştir.⁵¹

1980'lere girilirken, çeşitli çalışma grupları tarafından, bireylerin ve toplumların güvenlik gereksinimlerini, uluslararası siyasetin gündemine yerleştirme çabaları yoğunlaşmıştır. Bu girişimlerin tamamında, Süper Güçler başta olmak üzere tüm devletlerin, insanlığa yönelik tehditlerin engellenmesi yolunda ahlaki bir yükümlülüklerinin olduğu vurgulanmıştır.⁵² Bu çerçevede oluşturulan bazı bağımsız komisyon-

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Richard Falk, *A Study of Future Worlds*, New York, Free Press, 1975, s. 11.

⁵⁰ Waisowa, *Human Security: The Contemporary*, s. 60.

⁵¹ Dan Henk, "Human Security: Relevance and Implications", *Parameters*, Cilt 35, No 2, Yaz 2005, s. 92.

⁵² 1970'lerin başında Roma Grubu'nun hazırladığı rapor bu konudaki ilk girişim olup, bunu 1980'lerde Willy Brandt ve Olof Palme'nin başkanlığında hazırlanan iki ayrı rapor daha izlemiştir. Raporlar genel hatlarıyla, insanın karşı karşıya olduğu tehditlerin karmaşık

lar,⁵³ insan ve toplumlara yönelik tehditlerin en belirgin olduğu bölgelerden yola çıkmışlardır. Uluslararası siyaset gündeminin, gelişmekte olan ülkelere göre yeniden belirlenmesi ve askeri tehditlerden önce buralarda yaşayanların karşı karşıya kaldıkları açlık, salgın hastalıklar ve yoksulluk gibi tehditlere dikkat çekmek, bu komisyonların öncelikli hedefi olmuştur.⁵⁴

Soğuk Savaş döneminin devlet merkezli tehdit ve referans nesnesi anlayışına getirilen eleştiriler, bazı uluslararası konferans ve zirvelerin de gündemini oluşturmuştur. Bu çerçevedeki ilk ortak girişim, BM bünyesinde 1972'de düzenlenen Stokholm Konferansı'dır. Konferans sırasında ortaya çıkan "sürdürülebilir kalkınma" projesi, Batı tipi kalkınma modeli ile yaşanabilir bir çevrenin korunmasının birlikte yürütülebilecek projeler olduğunu ortaya koymuştur. Çevre konularının uluslararası siyaset gündemine girmesi ile insan güvenliği arasındaki ilişkiyi araştıran Khagram'a göre insan güvenliği ve "sürdürülebilir kalkınma" projesi arasında bir etkileşim süreci yaşanmıştır.⁵⁵ Çevreye zarar vermeden yürütülebilecek bir kalkınma projesine yönelik stratejiler, ilerleyen yıllarda insan hakları, kadınların durumlarının iyileştirilmesi, salgın hastalıklar ve doğal afetler gibi çok çeşitli tehditlere cevaplar geliştirmeyi amaçlayan bir insan güvenliği kavramının geniş gündeminde daha çok ses getirme imkanı bulmuşlardır. İnsan güvenliği kavramı da sürdürülebilir kalkınma projesini geliştiren ve bu projeyi kalkınma ekseninden çıkararak farklı sosyal boyutlara taşıyan bir işlev üstlenmiştir. Bir başka deyişle, "sürdürülebilir kalkınma" projesi, doğadaki değişimler ve toplumsal değişimlerin birbirlerine bağlı ve birbirlerini etkileyen süreçler olduğunu ortaya koyarak, tehditler ve toplumsal değişimler arasındaki ilişkiyi doğrulamış ve insan güvenliğinin pratik alanını beslemiştir.

Küresel konferans ve zirveler, özellikle Soğuk Savaş'ın bitişinin ardından, insanlığın karşı karşıya olduğu tehditleri içeren bir siyaset

küresel ilişkilerle doğrudan ilgili olduğuna vurgu yapmaktadır. Raporların dikkat çektiği bir başka ortak nokta, en temel ve yalın çıkarın insanoğlunun hayatta kalma çabası olduğu ve her aktörün bunu sağlama adına bir yükümlülüğü olduğudur. Raporlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kanti Bajpai, *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute Occasional Paper 1, No 19, Ağustos 2000, s. 5-7.

⁵³ Komisyonlardan ön plana çıkmış olanlar, Kuzey-Güney konuları üzerine oluşturulan iki Brandt komisyonu, güvenlik üzerine Palme komisyonu, çevre üzerine Brundtland Komisyonu, Güney'den perspektifler üzerine Nyerere Komisyonu, Sosyal İyileştirme üzerine Pintasilga Komisyonu, küresel yönetim üzerine Carlse/Ramphal Komisyonu ve Okyanuslar üzerine Soares Komisyonu'dur. Falk, *Pursuing the Quest*, s. 9.

⁵⁴ Kristen Timothy, "Human Security Discourse at the United Nations", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 19.

⁵⁵ Sanjeev Khagram et.al, "From the Environment and Human Security to Sustainable Security and Development", *Journal of Human Development*, Cilt 4, No 2, Temmuz 2003, s. 301.

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması

gündeminin belirlenmesinde daha etkin roller üstlenmişlerdir.⁵⁶ Soğuk Savaş sonrasında ilk kez 1991’de “Küresel Güvenlik ve Yönetişimde Stockholm Girişimi”, güvenliğe yönelik tehditlerin siyasal çatışmalar ve silahların dışındaki tehditler olduğuna dikkat çekmiştir. Bu girişim, kalkınma, çevresel bozulma, aşırı nüfus ve nüfus hareketlilikleri, demokrasiye doğru istenilen ilerlemeyi sağlayamama gibi tehditlerin dahil edileceği genişletilmiş bir güvenlik yaklaşımının benimsenmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁷ Stockholm Girişimi, genişletilmiş güvenlik yaklaşımını devletlere yeni bir siyaset gündemi olarak sunarken, bu konudaki diğer çabalara öncülük etmiştir.

İnsan güvenliği kavramının, 1994’ten itibaren resmen ortaya çıkmasını sağlayan faktörleri üç başlıkta toplamak mümkündür. Birincisi; Soğuk Savaş’ın bitişiyle patlak veren sınır içi çatışmalar, çözümler ve gerilimler dikkatleri devlet merkezli tehditlerden insanlığa yönelik yeni tehditlere çevirmiştir. İkincisi; yeni tehditlerin uluslarüstü ve sınır aşan nitelikleri, devletlerin tek başlarına bu tehditlere mücadele etmelerini güçleştirmiş ve vatandaşların güvenliğini sağlama görevini devletin tek elinden zorla da olsa çıkarmıştır. Bu süreçte, ulusal egemenlik kavramı adeta bir evrim geçirmiştir. Ulusal egemenlik kavramı evrim geçirenken, devletin güvenlik sağlayıcı rolü tartışmaya açılmış, dünyanın neresinde olursa olsun, birey ve toplumların güvenlik gereksinimlerinin sağlanmasını öngören uluslararası normlar, standartlar ve ilkeler ortaya çıkmıştır.

Edward Newman, devletin güvenliğin tek sağlayıcısı olması durumunun sarsılmasını sadece tehditlerin uluslarüstü boyut kazanmasıyla değil, bununla eş zamanlı olarak siyasi topluluk kavramının da evrim geçirmesiyle açıklamaktadır.⁵⁸ Yeni tehditlerin yarattığı trajedilerin normatif bakış açılarının uluslararası ilişkilere yansıtılmasını kolaylaştırdığını iddia eden Newman’a göre, uluslararası normlar ve kurallar, ulusal olanların yerine geçerken, hedefler de ulusal sınırların içine hapsedilmekten çıkarak küresel hale dönüşmüştür.⁵⁹ Benzer görüşleri ifade eden James Gow, ulusal egemenlik kavramının geçirdiği evrimin de uluslararası normlar, ilkeler ve değerlerin gelişmesi ile eş zamanlı ol-

⁵⁶ 1992 Rio De Janeiro Yeryüzü Zirvesi, 1993 Viyana İnsan Hakları ve Kalkınma Konferansı, 1994 Kahire Nüfus ve Kalkınma Konferansı, 1995 Kopenhag Sosyal Zirvesi ve 1995 Pekin Kadın ve Kalkınma Konferansları, 1990’ların ilk yarısında yeni bir siyaset gündemi oluşturma çabalarının önemli yapı taşlarıdır. Falk, *Pursuing the Quest...*, s. 11.

⁵⁷ Bajpai, *Human Security: Concept and Measurement...*, s. 7.

⁵⁸ Edward Newman, “Human Security and Constructivism”, *International Studies Perspective*, Cilt 2, No 3, 2002, s. 242.

⁵⁹ Ibid.

duğunu dile getirmekte ve bireylerin güvenliğine yönelik tehditlerin sadece devletlerin insafına bırakılmayacağı gerçeğinin kabul gördüğüne dikkat çekmektedir.⁶⁰

Kavramın ortaya çıkışına hız kazandıran bir başka faktör, iletişim devrimidir. Terörizm, salgın hastalıklar, doğal afetler, iç savaşlar, açlık, çevresel bozulma, yoksulluk gibi nükleer silahların gölgesinde kalan tehditler, iletişim alanında yaşanan baş döndürücü gelişmelerle birlikte başta Batı dünyası olmak üzere tüm dünya kamuoyunun ilgisine açılmıştır. Bosna Savaşı'nda yaşanan trajedinin tüm dünyayı, ideoloji eksenli bir kümelenmeden, duygu ve hisler etrafında şekillenen bir kümelenmeye yönelttiğini belirten Vanessa Pupavac, bu kümelenişin en ciddi çıktısını, savaş travması içindeki toplumlara yönelik insani müdahaleler olarak görmektedir.⁶¹ Dan Henk ise insanlık trajedilerine gösterilen bu ilgiyi, Durkheim'in toplumsal patolojilerdeki artışı, toplumsal değişimle açıklayan kuramıyla ilişkilendirmekte ve uluslararası ilişkiler alanında çalışanların küresel değişim sürecinin dinamiklerini anlamayı, insanlığın karşı karşıya olduğu tehditlere cevaplar geliştirmenin ön koşulu olarak gördüklerini belirtmektedir.⁶²

Kavramın geliştirilmesi ve siyaset gündemlerinde yer almasına yönelik en ciddi adım, 1994'te BM tarafından atılmıştır. 1994 tarihli BM raporunda, Soğuk Savaş sonrasında yeni bir güvenlik anlayışının geliştirilmesi gerekliliği şu sözlerle ifade edilmektedir:

"Çok uzun zamandır güvenlik kavramı, dışarıdan gelebilecek saldırganlıklara karşı toprakların savunulması, dış siyasette ulusal çıkarların korunması veya nükleer bir felaket tehdidi karşısında küresel güvenliğin sağlanması etrafında çok dar bir şekilde yorumlanmıştır. Güvenlik bu biçimiyle insanlardan çok ulus devlete göre kurgulanmıştır....Unutulan şey ise gündelik yaşantılarında güvenliklerini sağlamaya çalışan normal vatandaşların endişeleridir. Bu insanların pek çoğu için güvenlik artık salgın hastalıklar, açlık, işsizlik, suç, sosyal çatışma, siyasi baskı ve çevresel tehditlerden korunma anlamına gelmektedir. Soğuk Savaş'ın karanlık bulutları dağıldığında, çatışmaların milletler arasında değil milletler içinde gerçekleştiği görülebilecektir."⁶³

BM İnsani Kalkınma Raporu'nda insan güvenliği kavramı, insanlığın açlık, salgın hastalıklar ve baskı gibi kronikleşmiş tehditler

⁶⁰ James Gow, "A Revolution in International Affairs?", *Security Dialogue*, Cilt 31, No 3, 2000, s. 295.

⁶¹ Vanessa Pupavac, "The Emotionology of the New International Security Paradigm", *European Journal of Social Theory*, Cilt 7, No 2, 2004, s. 150.

⁶² Henk, "Human Security: Relevance, s. 101.

⁶³ UN Human Development Report, New York, Oxford University Press, 1994, s. 22.

dışında, gündelik hayatlarındaki işlerinde, içinde yaşadıkları topluluklarında ve barınma alanlarında ani ve zarar verici değişimler yaratan tüm tehditlerden uzak kalma durumu olarak tanımlanmıştır.⁶⁴ Bu geniş kapsamlı tanımlama, Soğuk Savaş dönemindeki güvenlik stratejilerinin, insan açısından yarattığı güvensizliğe karşı alternatif çözümlere dikkat çekmektedir.⁶⁵

1994 sonrasında BM'in hazırladığı çeşitli rapor ve zirvelerde sıkça dile getirilmeye başlayan⁶⁶ insan güvenliği, 2000 yılında gerçekleştirilen BM Binyıl Zirvesi'nde somut bir hedef olarak belirlenmiş ve Bağımsız İnsan Güvenliği Komisyonu'nun kurulması kararına varılmıştır.⁶⁷ 2003 yılında İnsan Güvenliği Komisyonu tarafından hazırlanan rapor, kavramın şekillenmesine yönelik önemli katkılarda bulunmuştur. Rapor, insan güvenliği kavramının tanımını yaparken, aynı zamanda gündelik hayata geçirilebilmesi için bir siyaset gündemi de oluşturmuştur.⁶⁸ Rapor, insan güvenliğini, "özgürlükleri ve insan olmanın gereklerini sağlayacak ve geliştirecek şekilde, insan hayatının öz değerlerinin korunması" olarak tanımlamaktadır.⁶⁹ İnsan güvenliği bu çerçevede, bireylerin şiddet dozu yüksek ve dünyanın her yerine yayılmış tüm tehditlerden uzak olma durumudur.⁷⁰

İnsan güvenliği kavramının üzerinde fikir birliğine varılan ortak bir tanımı bulunmamaktadır.⁷¹ Ancak kavramın içeriği tanımlanmasına katkıda bulunacak açıklayıcı unsurlara sahiptir. İnsan güvenliğinde referans nesnelere, tüm aktörleri kapsayıcı biçimde birey, bireyler, topluluklar ve toplumdur. Tehditlerin öncelikleri ise, kavramsallaştırmayı yapan kişi, devlet, hükümet, örgüt ve yaklaşımlara göre ufak farklılık-

⁶⁴ Ibid., s. 23.

⁶⁵ Matt McDonald, "Human Security and the Construction of Security", *Global Society*, Cilt 16, No 3, 2002, s. 278.

⁶⁶ 1994 sonrasında insan güvenliği kavramsallaştırmasına yönelik BM girişimleri için bkz. Caroline Thomas, "Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links", *Third World Quarterly*, Cilt 22, No 2, 2001, s. 162-163.

⁶⁷ Sadako Ogata, "Human Security Commission's Strategy", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 25.

⁶⁸ Raporun tam metni için bkz. *Human Security Now*, Human Security Commission Report, New York, 2003.

⁶⁹ Ibid., s. 4.

⁷⁰ Ibid., s. 4.

⁷¹ İnsan güvenliği kavramının farklı tanımlamaları için bkz. *Comparison of Human Security Definitions*, http://www.globalgrn.org/featured/comparison_definitions.pdf, 13 Haziran 2005, s. 1-5. Ayrıca bkz. Sabine Alkire, *A Conceptual Framework for Human Security*, 2003, Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (CRISE), Working Paper No 2, Queen Elizabeth House, University of Oxford, <http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2.pdf>, 5 Temmuz 2005, s. 48.

lar gösterebilmektedir.⁷² Bir fikir birliğinden söz edilecekse bunu iki başlıkta ele almak mümkündür. Birincisi; sadece devlet değil, insan, grup ve topluluklar da korunması gereken aktörlerdir. İkincisi; insanın yaşamını sürdürebilmesine veya yaşam kalitesini arttırmasına engel olabilecek tüm engel ve kısıtlamalar, tehdit kategorisine girmektedir. İnsanın güvenliğine yönelik tehditleri doğrudan ve dolaylı tehditler olarak sınıflandırmak mümkündür.⁷³

⁷² Hükümetler, kurumlar ve kuramcıların insan güvenliği yaklaşımındaki referans nesnelere ve farklı tehdit öncelikleri için bkz. Yusuke Dan, "A Brief Review on Human Security", *SPIRIT Bulletin Human Security*, Tokai University, Japan, No 4, Şubat 1999-2000, s. 325-326. Alkire, *A Conceptual Framework*, s. 20-21. Parr, yukarıda belirtilen tehditler dışında küreselleşme ile birlikte artan finans piyasalarının ve iş piyasasının istikrarsızlığı gibi tehditleri de en az diğerleri kadar önemli bulmaktadır. Sakiko Fukudo-Parr, "New Threats to Human Security in the Era of Globalization", *Journal of Human Development*, Cilt 4, No 2, Temmuz 2003, s. 174-175. "Comparison of Human Security Definitions", s. 1-2.

⁷³ Doğrudan ve dolaylı tehdit tablosu için bkz. Kanti Bajpai, *Human Security: Concept and Measurement*, s. 40.

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması

Doğrudan Tehditler	Dolaylı Tehditler
<i>Vahşi Biçimde Ölümler ve Sakatlanmalara Yol Açan Şiddet:</i> Şiddet içeren suçlar, kadınlar ve çocukların öldürülmeleri, cinsel şiddet, grup içi ayaklanmalar/katliamlar/soykırımlar, muhaliflerin öldürülmeleri ve işkenceye uğramaları, hükümet temsilcileri ve memurlarının öldürülmeleri ve savaşlar sonucu ölümler.	<i>Temel Gereksinimlerden Mahrum Olmak:</i> Gıda, temiz içme suyu, sağlık ve eğitim hizmetlerinden mahrum olmak.
<i>İnsanlık Dışı Muameleler:</i> Kölelik, kadın ve çocuk kaçakçılığı, aile içinde kadın ve çocuklara yönelik fiziksel tacizler, adam kaçırma, siyasi muhaliflere yönelik hukuk dışı baskılar ve yargı sürecine müdahale.	<i>Hastalıklar:</i> İnsan hayatını tehdit eden kalp ve enfeksiyon hastalıkları ile kanser
<i>Uyuşturucular:</i> Uyuşturucu bağımlılığı	<i>Doğa ve İnsanların Neden Olduğu Afetler</i>
<i>Ayrımcılık ve Baskı:</i> Kadınlar ve azınlıklara karşı ayrımcı kanunlar ve uygulamalar, seçimleri yasaklama/müdahale etme, siyasal kurumlar ve medyanın yok edilmesi.	<i>Nüfus Değişimleri:</i> Ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde nüfus değişimleri, mülteciler ve göç.
<i>Uluslararası Çatışmalar:</i> Devletler arası krizler ve çatışmalar (ikili veya bölgesel), büyük güçler arası kriz ve çatışmalar	<i>Yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde çevresel bozulma.</i>
<i>Yüksek Derecede Yok etme Özelliğine Sahip Silahlar:</i> Kitle imha silahları, geliştirilmiş konvansiyonel ve hafif silahlar, kara mayınları.	

Kavram üzerinde tehditlerden çok daha geniş bir fikir birliği olduğunu dile getiren McDonald⁷⁴, güvenliğin sağlanmasında uluslararası örgütler, kişiler, gruplar ve sivil toplum örgütleri gibi devlet dışı aktörlerin rollerinin tanınması ve gerçekçi paradigmadan uzaklaşılması yö-

⁷⁴ McDonald, "Human Security and the Construction, s. 279.

nündeki gerekliliğin de insan güvenliği kavramsallaştırmasına katkıda bulunanlar tarafından kabul edildiğinin altını çizmektedir.

Tehditler ve çeşitli tanımlamalar ışığında insan güvenliğinin içeriği üzerine genel bir çerçeve çizmek mümkündür. İnsan güvenliği kavramı, insanın temel gereksinimlerinin karşılandığı ve onurlu bir yaşamı sürdürebilmek için gerekli kaynaklara ulaşım imkanlarının sağlandığı bir durumu ifade eder. Kavram bu yönüyle, bir grubun yararına veya diğerinin zararına değil, tüm insanlığın ortak faydasına dikkat çekmektedir.⁷⁵

Ütopyadan Gerçeğe İnsan Güvenliği

İnsanı merkez alan bir güvenlik kurgusunun siyaset gündemi, Soğuk Savaş sonrasında sadece BM’de değil devletler ve farklı örgütler arasında da giderek daha popüler hale gelmiştir. Bu girişimlerle iç içe veya bağımsız siyaset gündemleri oluşturan devletlerin çabaları da kavramın uygulanabilirliğini kavramayı kolaylaştırmaktadır. Bu ülkeler arasında ön plana çıkan Kanada ve Japonya kavramı hayata geçirmeye yönelik en somut adımları atan ülkelerdir.⁷⁶ Çalışmanın bu bölümünde BM ve Lysøen Grubu ile Kanada ve Japonya gibi ülkelerin kavramı hayata geçirme çabaları incelenecektir.

Kanada hükümeti, 1993’te liberallerin iktidara gelmesiyle birlikte, dış siyasette bir gündem değişikliğine gideceğinin sinyallerini vermekteldi. Uluslararası ticaret ve istikrarlı ulusal ekonomilerin, dünya barışına büyük katkı sağlayacağını düşünen liberaller, dış siyasetlerini bu ilkelere göre şekillendirmeye çalışsalar da, maddi faydayı insani konuların önüne geçirmekle suçlanmışlardı.⁷⁷ Oysa bu durum, Soğuk Savaş

⁷⁵ Caroline Thomas, *Global Governance, Development and Human Security: The Challenge of Poverty and Inequality*, Londra, Pluto Press, 2000, s. 6.

⁷⁶ İnsan güvenliğine yönelik girişimlere iştirak eden ülkelerin ve örgütlerin sayısı elbette iki ülke ve iki örgütle sınırlı değildir. İsveç, Norveç ve Güney Afrika gibi ülkelerin yanısıra Dünya Bankası, Amerika Devletleri Örgütü (*Organization of American States - OAS*), Afrika’nın Kalkınması için Yeni Ortaklık Girişimi (*The New Partnership for African Development - NPAD*), Güney Doğu Asya Milletleri Birliği (*Association of Southeastern Asian States - ASEAN*) gibi ülke ve örgütlerin insan güvenliğine yönelik çeşitli konuları siyaset gündemlerine aldıkları ve uygulamaya koydukları görülmüştür. Ancak özel olarak sadece insan güvenliği konusu üzerine siyaset gündemi belirleyen ülkeler ve örgütler, ağırlıklı olarak Japonya, Kanada, BM ve İnsan Güvenliği Ağı girişimleri olduğu için çalışmanın bu bölümünde, bahsi geçen aktörlerin siyaset gündemlerini uygulamakta kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları güçlüklerle değinilecektir.

⁷⁷ Örneğin 1994’te iktidara gelen liberal Chretien hükümeti ve onu takip eden çeşitli hükümetler, Endonezya’nın zengin maden yataklarının Kanadalı girişimcilere açılması için Suharto rejimini desteklemek ve 1998’de Vancouver’de düzenlenen Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Zirvesi’ni protesto edenleri, sert polisye tedbirlerle engellemekle suçlanmışlar ve bu konuda parlamentoda sert tartışmalar yaşanmıştır. Keith Jones, “What’s Behind the

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

öncesinde bile uluslararası istikrarsızlıklardan en çok etkilenen ve gayri safi milli hasılası'nın % 42'sini dış ticaretin oluşturduğu Kanada için oldukça gerçekçi ve anlamlı bir hedefti.⁷⁸ Bu doğrultuda 1995 yılında Kanada Dışişleri Bakanlığı ve Uluslararası Ticaret Bakanlığında "Küresel Konular Bürosu" kurulmuş ve büronun görevi, küresel nitelikli sorunlara yönelik siyaset üretmek olarak belirlenmiştir.⁷⁹

1996'da Lloyd Axworthy'nin Dışişleri Bakanlığı'na gelmesi ile birlikte Kanada dış siyasetinde, insanı merkez alan bir gündem uygulamaya konmuştur.⁸⁰ Dört yıl boyunca Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Axworthy, insan güvenliği kavramını hayata geçirme isteğini, ilk olarak 1996'da BM Genel Kurulu'nda yaptığı bir konuşmada dile getirmiş ve Soğuk Savaş sonrası güvenliğin sadece devletlerin güvende olmasına indirgenemeyeceğini belirtmiştir.⁸¹

Kanada'nın insan güvenliği kavramı etrafındaki siyaset gündemini, "devlet içi çatışmalar, iç savaşlar ve doğrudan şiddet eylemlerinin insanlar üzerinde oluşturduğu tehditler" belirlemiştir.⁸² Siyaset gündemi oluşturulurken öne çıkan temel motivasyon, Windsor'un deyimiyle "Kanadalıların hukukun üstünlüğü, insan haklarına ve demokrasiye saygı gibi ulusal düzeyde kabul gören değerlerinin, uluslararasılaşması yönündeki istekleridir".⁸³ Kanada hükümeti, ulusal ve uluslararası güvenliğin yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarıya tüm aktörlerin güvende olması ile sağlanacağına inanarak, herhangi bir toprak parçasına bağlı kalmaksızın, bireylerin güvenliğinin, ulusal ve uluslararası güvenliğin

APEC Furor?", 29 Ekim 1998, <http://www.wsws.org/news/1998/oct1998/apc-o29.shtml> (15 Temmuz 2005), s.1.

⁷⁸ Paul Heinbecker, "Human Security: The Hard Edge", *Canadian Military Journal*, Cilt 1, No 1, Bahar 2000, s. 12.

⁷⁹ Michael Small, "Peacebuilding in Postconflict Societies", Rob McRae ve Don Hubert (der.), *Human Security and the New Diplomacy*, Montreal, McGill-Queen's University Press, 2001, s. 76.

⁸⁰ T. S. Hataley ve Kim Richard Nossal, "The Limits of the Human Security Agenda: The Case of Canada's Response to the Timor Crisis", *Global Change, Peace and Security*, Cilt 16, No 1, Şubat 2004, s. 6.

⁸¹ Akiko Fukushima, *Human Security: Comparing Japanese and Canadian Governmental Thinking and Practice*, Canadian Consortium on Human Security (CCHS) Human Security Visiting Fellow Paper, Centre of International Relations, LIU Institute for Global Issues, University of British Columbia, Vancouver, Ağustos 2004, s. 17. Ayrıca insan güvenliği kavramının hayata geçirilmesi sürecinde Axworthy'nin Kanada'ya biçtiği rol için bkz. Lloyd Axworthy, "Canada and Human Security. The Need for Leadership", *International Journal*, Cilt 52, No 2, Bahar 1997, s. 183-196.

⁸² Fukushima, *Human Security: Comparing Japanese and*, s. 18. Ayrıca Alkire, *A Conceptual Framework*, s. 21.

⁸³ Brooke A. Smith-Windsor, "Canadian Role in Human Security", Richard L. Kugler ve Ellen L. Frost (der.), *The Global Century: Globalization and National Security*, II. Cilt, Fort Les-ley J. McNair, Washington D.C, National Defense University Press, 2001, s. 1079.

ön koşulu olduğunu kabul etmiştir.⁸⁴ Kanada hükümetleri, insan merkezli güvenlik siyasetlerinin içeriğini, “uluslararası normları geliştirmek ve bunların uygulanmasını sağlamak” olarak belirlemişlerdir. Bu doğrultuda, kara mayınlarının kullanımının yasaklanması ile Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin kuruluş anlaşmasının onaylanması için büyük çaba gösteren Kanada, askeri alanda da kolektif güç kullanımına dayanan çeşitli insani operasyonlara katılmıştır.⁸⁵

İnsan güvenliği kavramının insanlara yönelik doğrudan şiddet üzerine inşa edilmesi, Kanada hükümetlerini, hafif silahların satışı, kontrolü ve izlenmesi konularında aktif rol almaya itmiştir.⁸⁶ Başta mayınlar olmak üzere, hafif silahların insan hayatı için oluşturdukları tehdidin gündelik etkilerinin, nükleer silahlardan çok daha fazla olması, Kanada hükümetini harekete geçirmiştir.⁸⁷ Ottawa Süreci olarak bilinen ve kara mayınlarının yasaklanmasını öngören bir anlaşmaya doğru ilk adımları atan Kanada, konunun uluslararası bir norm olarak kabul edilmesi için bir sekreteryaya kurulmasına öncülük etmiş ve bu girişim için 160 milyon Kanada Doları tutarında kaynak ayırmıştır.⁸⁸ “Kara Mayınlarının Kullanımının Yasaklanması”na yönelik girişim 1997 yılında Nobel Barış Ödülü’ne layık görülürken, aynı yıl Ottawa’da 122 hükümetin imzaladığı Kara Mayınları Anlaşması’nı ilk onaylayan ülke yine Kanada olmuştur.⁸⁹

1998’den itibaren insan güvenliği kavramını hayata geçirmeye istekli diğer ülkelerle birlikte uluslararası bir platform oluşturmaya çalışan Kanada, bu çabalarının meyvelerini “İnsan Güvenliği Ağı”nı oluşturarak almıştır. 1998 yılında Norveç hükümeti Dışişleri Bakanı Knut Vollebaek ile bir araya gelen Lloyd Axworthy “Lysøen Deklarasyonu”⁹⁰ olarak adlandırılan belgeyi kabul ederek, insan güvenliği etrafında bir siyaset gündemi üretme çabalarına uluslararası bir boyut kazandırmıştır.⁹¹ Lysøen Deklarasyonu’nda önemli bir yer tutan çocukların silahlı

⁸⁴ *Human Security: Safety for People in a Changing World*, Canadian Department of Foreign Affairs and International Trade, 1999, s. 5.

⁸⁵ *Human Security, Sustainable and Equitable Development: Foundations for Canada’s International Policy*, North-South Institute, Ottawa, 2004, s. 5.

⁸⁶ *Empowering People at Risk: Human Security Priorities for the 21st Century*, Track on Human Security, Report of the Helsinki Process on Globalization and Democracy, Helsinki, 2005, s. 24.

⁸⁷ Her yıl 500.000’den fazla insan hafif silahların kullanılmaları sonucu hayatını kaybetmektedir. *A Role of Pride and Influence in the World: Diplomacy - Canada’s International Policy Statement*, Government of Canada, Department of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa-Ontario, 2005, s. 14.

⁸⁸ Fukushima, *Human Security: Comparing Japanese and*, s. 29.

⁸⁹ *Ibid.*, s. 32.

⁹⁰ Lysoen Deklarasyonu metni için bkz. *Norway-Canada Partnership for Action-Lysoen Declaration*, 11 Mayıs 1998, No: 117, http://www.nisat.org/export_laws-regs%20linked/Norway/lysoern.htm, 14 Temmuz 2005, s. 1.

⁹¹ Heinbecker, “Human Security: The Hard”, s. 12.

çatışmalara katılmalarının engellenmesi ve uluslararası ceza mahkemesinin kurulması konuları, Kanada'nın gelecekteki dış siyasetinin yol haritasını da belirlemiştir. Bu deklarasyon ileride pek çok ülkeyi içine alacak bir insan güvenliği platformuna dönüşecektir.

1999'da altıncı kez BM Güvenlik Konseyi üyeliğine seçilen Kanada, insan güvenliği kavramını uluslararası platformda daha somut hale getirmek için girişimlerini hızlandırmıştır. 11 Aralık 2002'de, "1998 Daimi Statüde bir Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Kurulması Tüzüğü"nü altmışıncı devletin de onaylamasıyla mahkemenin kurulması kesinleşirken⁹² Kanada'nın bu konudaki çabaları kayda değerdir. Kanada hükümeti, 2000 yılında tüzüğün imzalanması ve çeşitli ülke parlamen-tolarında onaylanması için bir kampanya başlatmış ve bir dizi seminer ve toplantıyla konunun gündemde kalması için Uluslararası Af Örgütü başta olmak üzere pek çok sivil toplum kuruluşuyla birlikte büyük uğ-raş vermiştir.⁹³

Kanada'nın insan güvenliği kavramını, doğrudan şiddet içeren tehditler ekseninde tanımlaması, bu ülkenin dış siyasetini askeri operasyonlarla da ilişkilendirmiştir. İnsanın güvenliğini askeri önlemlerle sağlamak, her ne kadar insan güvenliği kavramının özü ile çelişir gibi gözükse de, insanlık dramlarının yaşandığı iç savaşlar ve toplumlar arası şiddet bu durumu kaçınılmaz hale getirmiştir. Kanada Silahlı Kuvvetleri, insani amaçlı müdahaleler ve barış operasyonlarına 1990'ların ortalarından itibaren katılarak, insan merkezli güvenlik stratejilerinin hayata geçirilmesine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Kanada, uluslararası operasyonlarda BM'den çok NATO çerçevesindeki müdahalelerde yer almakla eleştirilse de⁹⁴ Bosna-Hersek ve Körfez bölgesi operasyonlarında önemli roller üstlenmiştir. *Palladium* Operasyonu çerçevesinde Bosna-Hersek'te 1350 kişilik bir kuvvetle BM'in insani müdahale ve barışı sağlama girişimlerine katkıda bulunan Kanada, 1999'da Kosova'daki *Echo* Operasyonuna hava kuvvetleri ile katılmıştır.⁹⁵ Bunun dışında Bihaç ve Banja Luka'da sivillere mayın temizleme tekniklerinin öğretilmesi ve Kosovalı 5000 savaş sığınmacısına geçici olarak Kanada'da yerleşim imkanı sağlanması, Kanada'nın insan güvenliğine yönelik operasyonel düzeydeki diğer katkılarıdır.⁹⁶

⁹² *Real Security: A Human Rights Agenda for Canada*, Montreal, Amnesty International Canada, 2002, s. 9.

⁹³ Fukushima, *Human Security: Comparing Japanese and*, s. 30.

⁹⁴ Lois Delvoie, "Curious Ambiguities: Canada's International Security Policy", *Options Politiques*, Cilt 22, No 1, Ocak-Şubat 2001, s. 36.

⁹⁵ Smith-Windsor, *The Canadian Role*, s. 1084.

⁹⁶ *Ibid.*

Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (Economic Community of West African States- ECOWAS) üyeleri ile Batı Afrika'da savaşlardan etkilenen çocukların durumlarının iyileştirilmesi için hazırlanan eylem planı, Ürdün'de Bölgesel İnsan Güvenliği Merkezi'nin açılmasına katkı, BM bünyesindeki Uluslararası Organize Suçla Mücadele ve Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Şartı'nın onaylanması, Sri Lanka Barış Süreci'ne katkı ve insani müdahale operasyonlarının gerekçelerini ve sınırlarını belirleyen "Koruma Sorumluluğu" ⁹⁷ projesinin hazırlanması, Kanada'nın insan merkezli güvenlik stratejisi çerçevesinde attığı diğer somut adımlardır.

İnsan merkezli güvenlik siyasetini hayata geçirmeye çalışan bir başka ülke olan Japonya, insan güvenliğini Kanada'dan farklı bir biçimde kalkınma, çevre ve az gelişmişlik konuları üzerinde biçimlendirmiştir.⁹⁸ Öte yandan Japonya, insan güvenliğini hayata geçirebilmek için, askeri operasyonlar yerine maddi katkılarda bulunmayı tercih etmektedir. Bu tercihte, Soğuk Savaş sırasında ABD ile imzalanan güvenlik anlaşmasının yarattığı rahatlama, Anayasa'dan kaynaklanan sınırlamalar ve ülke içerisinde gelişen normlar etkili olmuştur.⁹⁹

1997 Asya Ekonomik Krizi'nin dünyada yarattığı olumsuz etkiler, Japonya'yı ülkenin güvenliğini yeniden kurgulamaya zorlamıştır. İlk olarak Başbakan Keizo Obuchi'nin 12 Aralık 1998'de yaptığı bir konuşmayla dile getirdiği, yeni bir güvenlik kavramının benimsenmesi yönündeki istek, ilerleyen yıllarda Japon dış siyaseti'nin temel yönelimlerinden birisi haline gelmiştir. Obuchi, Asya Ekonomik Krizi'nin Asya'nın fakir ülkeleri üzerindeki etkilerini değerlendirdiği konuşmasında, insan güvenliğinin tanımını ve yeni tehditlerin insanlar üzerindeki etkilerini şöyle açıklamaktadır:

"İnsan güvenliği kavramı insanın yaşam mücadelesine, hayatına ve onun değerine yönelik tüm tehditleri etraflı bir bakışla ele alan

⁹⁷ "Koruma Sorumluluğu" projesinin sonuçları Müdahale ve Devlet Egemenliği Üzerine Uluslararası Komisyon tarafından hazırlanan bir raporla duyurulmuştur. Rapor, doğrudan insan güvenliği kavramını konu almamakla birlikte, insanların ve toplumların şiddetten korunmalarını gerektiren durumlarda gündeme gelen, insani müdahalenin standartlarını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Rapor için bkz. Thomas G. Weiss ve Hubert Don, *The Responsibility to Protect: Research, Bibliography and Background*, Ottawa, International Development Research Centre, 2001.

⁹⁸ Bert Edström, "Japan's Foreign Policy and Human Security", *Japan Forum*, Cilt 15, No 2, 2003, s. 216.

⁹⁹ 1960 yılında ABD ile imzalanan "Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Anlaşması", Japonya'nın güvenliğinden ABD'ni sorumlu kılarken, Japonya bu sayede ekonomik girişimlerine büyük kaynaklar aktarma şansını yakalamıştır. Ayrıca Soğuk Savaş döneminde, Japon Silahlı Kuvvetleri'nin ülke savunması dışında görevlendirilmemeleri yönünde toplumsal bir uzlaşa bulunmaktadır. Akihiko Tanaka, "Japan's Security Policy in the 1990s", *Japan's International Agenda*, Youchi Funabushi (der.), New York, New York University Press, 1994, s. 34.

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması

ve bu tehditlere yönelik cevaplar geliştirme ihtiyacına vurgu yapan bir kavramdır... İnsan güvenliğine yönelik tehditler, tüm bireylerin başına gelebilecek tehditler olduğundan bu alan sivil toplumun tüm aktörlerinin etkin olabileceği bir alandır."¹⁰⁰

Obuchi, bu kavramsallaştırmayla, güvenliğin sağlanmasında sadece devlete değil, devlet dışındaki aktörlere de önemli roller yüklemiştir. Obuchi'nin girişimleriyle Japonya'nın yoğun dış siyaset gündemine¹⁰¹ yerleşen insan güvenliği, güvenlik siyaseti konusunda anlaşmazlığa düşen farklı siyasal partiler tarafından da benimsenmiştir.¹⁰²

Japonya, insan merkezli güvenlik stratejilerini hayata geçirebilmek için kapsamlı bir eylem planı belirlemiştir. Eylem planının ana hatlarını, yasaların elverdiği ölçüde¹⁰³ uluslararası barış operasyonlarına katılmak, kalkınma konusu başta olmak üzere insan güvenliği merkezli tüm girişimlerde aktif olarak yer almak, insan güvenliğine yönelik projelere maddi kaynak ayırmak ve güvenliğin sağlanmasında sivil toplum örgütlerine roller yüklemek oluşturmaktadır.¹⁰⁴

Japonya'nın insan güvenliğine yönelik çabalarının önemli bir kısmını, maddi yardımlar oluşturmaktadır. 1999 yılında BM bünyesinde kurulan İnsan Güvenliği Fonu'na kuruluş aşamasında 4,2 milyon Dolarlık bir kaynak aktaran Japonya, aynı fona 1999'da Kosova ve Doğu Timor'da kullanılması amacıyla yaklaşık 55 milyon Dolar, 2000 yılında 23 milyon Dolar, 2001 yılında 86 milyon Dolar ve 2003 yılında 72 milyon Dolar tutarında ek maddi yardımda bulunmuştur.¹⁰⁵ Japonya'nın maddi katkıları sadece İnsan Güvenliği Fonu'nun oluşturulması ve bu fona ait projelerin desteklenmesi ile sınırlı değildir. 2004 BM bütçesine

¹⁰⁰ *Toward the Creation of a Bright Future for Asia*, Provisional Translation, Policy Speech by Prime Minister Keizo Obuchi at the Lecture Program hosted by the Institute for International Relations, Hanoi, Vietnam, 16 Aralık 1998, <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/asean/pmv9812/policyspeech.html> (20 Temmuz 2005) s. 1.

¹⁰¹ Japonya'nın dış siyaset gündemindeki belli başlı konular için bkz. The Ministry of Foreign Affairs of Japan, Foreign Policy, <http://www.mofa.go.jp/policy/index.html>, 20 Temmuz 2005, s. 1.

¹⁰² Japonya'da siyaset ve akademi çevrelerinin insan güvenliği kavramı hakkındaki tartışmaları için bkz. Yusuke Dan, "A Brief Review", s. 327.

¹⁰³ 1947 Anayasası Japonya'nın silahlanmasına izin vermemektedir. Ancak 1950'den itibaren ABD gözetiminde silahlanmaya başlayan Japonya, 1954 yılında ülke savunmasında kullanılacak askeri bir gücün oluşturulması için yasa çıkartmıştır. 1970'den sonra da Kore ve Çin'in bölge ve ülke güvenliğine yönelik tehditlerinin artmasıyla savunma kabiliyetlerini geliştirmiştir. Tanaka, "Japan's Security Policy", s. 30-43.

¹⁰⁴ Japonya'da sivil toplum örgütlerinin insan güvenliğinin sağlanmasındaki rolleri için bkz. Yukie Osa, "The Role of Japanese NGO's in the Pursuit of Human Security: Limits and Possibilities in the Field of Refugees", *Japan Forum*, Cilt 15, No 2, 2003, s. 251-265.

¹⁰⁵ Fukushima, *Human Security: Comparing Japanese and*, s. 14.

% 19,468'lik bir oranla ABD'den sonra en büyük katkıyı yapan Japonya, örgüt bünyesindeki fonlara, araştırmalara ve kurumlara sadece 2001 yılında 920 milyon dolarlık kaynak aktarmıştır.¹⁰⁶

Japonya, insan güvenliği kavramının dış siyaset gündeminde yer almasıyla uluslararası faaliyetlerini operasyonel boyutta da yoğunlaştırmıştır. 1991 yılındaki Anayasa değişikliği ile Japon Silahlı Kuvvetleri'nin Japonya dışında üstlenebileceği görevler tanımlanmış ve bu tarihten sonra Japonya, ülke dışındaki operasyonlarda boy göstermeye başlamıştır.¹⁰⁷ 1992'den bu yana BM bünyesinde toplam 6111 personeliyle görev yapan Japonya, Angola, Kamboçya, Mozambik, El Salvador ve Doğu Timor'daki operasyonlara aktif biçimde katılmış ve 1994'ten sonra insani yardım misyonları ve seçim izleme komiteleri aracılığı ile insan güvenliğine yönelik çabalarına hız kazandırmıştır.¹⁰⁸

Japonya, AIDS ve salgın hastalıklarla mücadele, kalkınma, az gelişmişlik ve çevre sorunları gibi doğrudan şiddet içermeyen tehditlerle mücadelede, tüm uluslararası girişimlerin öncülerinden birisi olmuştur. Çin'de AIDS'in yayılmasının önlenmesi, Tacikistan'da tıp eğitiminin geliştirilmesi, Güney Doğu Asya'da yoksulluğun sona erdirilmesi, Kazakistan'da nükleer denemelerin yaydığı radyasyondan etkilenen insanlara yönelik sağlık projeleri gibi pek çok girişim, Japonya'nın insiyatifi ile gerçekleşmiştir.¹⁰⁹

1990'ların ikinci yarısıyla birlikte insan güvenliği, sadece Japonya ve Kanada'nın değil çeşitli kolektif girişimlerin de siyaset gündemlerinde yer almaya başlamıştır. BM ve Lysøen Grubu olarak da bilinen İnsan Güvenliği Ağı üyeleri, ulus devletler dışında insan güvenliği kavramını hayata geçirmeye çalışan örgütlerin başlıcalarıdır. 2000 yılındaki BM Binyıl Zirvesinde kurulmasına karar verilen Bağımsız İnsan Güvenliği Komisyonu'nun fikir babası olan Japonya, Keizo Obuchi, Yoshiro Mori ve Junichiro Koizumi'nin başbakanlıkları döneminde komisyona büyük katkılarda bulunmuş ve 2003 yılında Komisyon tarafından hazırlanan raporun ortaya çıkmasına öncülük etmiştir.

BM'nin İnsani Kalkınma Raporları ve 2003 yılında açıklanan "Şimdi İnsan Güvenliği" raporu, kavramsallaştırma çabalarına katkıda buldukları gibi, odaklandıkları özel konularla örgütler ve devletler açısın-

¹⁰⁶ *Japan's Role in the Maintenance of International Peace and Security*, Pamphlet Published by the Ministry of Foreign Affairs of Japan, Tokyo, Güz 2004, <http://www.mofa.go.jp/policy/un/role/pamph0408.pdf> (22 Temmuz 2005) s. 11.

¹⁰⁷ Bu görevler; polis hizmetlerinin yürütülmesi, sağlık, ulaşım, iletişim, müteahhitlik hizmetleri ve arama kurtarma faaliyetleridir. Glenn D. Hook et al., *Japan's International Relations (Politics, Economy and Security)*, Londra, Routledge, 2001, s. 324.

¹⁰⁸ *Japan's Role in the Maintenance*, s. 5.

¹⁰⁹ Edström, "Japan's Foreign Policy", s. 215.

dan önemli siyaset belgeleridir.¹¹⁰ 1994'ten itibaren Kalkınma Raporları, bireylerin güvende olmaları ile ekonomik kalkınma arasında doğrudan bir bağ kuran perspektifin çok daha ötesine geçerek, insan hakları, demokrasi, kültürel özgürlüklerin korunması, teknolojinin doğru ve verimli kullanımı, kadın sorunları gibi konuları uluslararası siyasetin gündemine taşımışlardır.

BM raporları kavramsallaştırma ve siyaset gündemi oluşturma katkılarının dışında, aynı zamanda uygulama alanı için birer yol haritası niteliğindedirler. "İnsan Güvenliği Şimdi" raporu, insanların temel güvenlik gereksinimlerinin belirlenmesi ve bunlara yönelik siyaset üretilmesinin, kavramın kısa vadede hayata geçirilmesinde hayati öneme sahip olduğunu ifade etmektedir.¹¹¹ Rapor, insan güvenliği kavramını hayata geçirerek kısa vadede sonuç almak isteyen aktörlere, faaliyetlerini şu alanlarda yoğunlaştırmalarını önermektedir :¹¹²

- 1- İnsanları şiddet içeren çatışmalardan korumak.
- 2- İnsanları silahların yayılması ve bunun olumsuz etkilerinden korumak.
- 3- Herhangi bir yerde yerleşik halde bulunmayan insanların güvenliklerini sağlamak.
- 4- Çatışma sonrası durumlarda kullanılmak üzere, insan güvenliğine geçiş fonları kurmak.
- 5- Yoksulların yararına işleyecek adil bir ticaret ve pazar sistemi kurmak.
- 6- Dünyanın her bölgesinde asgari yaşam standartlarını sağlamak.
- 7- Temel sağlık hizmetlerine erişimin, evrensel düzeyde sağlanmasına büyük önem vermek.
- 8- Patent hakları için verimli ve hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde küresel bir sistem geliştirmek.
- 9- Temel eğitim hizmetlerini sağlamak.

¹¹⁰ Raporların içerikleri için bkz. *Human Development Report 2001-Making New Technologies for Human Development*, UNDP, New York, Oxford University Press, 2001. *Human Development Report 2002-Deepening Democracy in a Fragmented World*, UNDP, New York, Oxford University Press, 2002. *Human Development Report 2003-Millennium Development Goals: A Compact Among Nations to End Human Poverty*, UNDP, New York, Oxford University Press, 2003. *Human Development Report 2004-Cultural Liberty in Today's Diverse World*, UNDP, New York, Hoechstetter Print. Inc., 2004.

¹¹¹ *Human Security Now*, s. 133.

¹¹² *Ibid.*

10- Farklı kimliklere saygı çerçevesinde evrensel bir insan kimliğinin yaratılmasına katkıda bulunmak.

Lysøen Grubu da belirlediği siyaset gündemi ile insan güvenliği kavramını hayata geçirmeye çalışan kolektif girişimlerden biridir. 1998'de Kanada ve Norveç hükümetlerinin çabalarıyla kurulan girişim giderek büyümüş ve insan güvenliği kavramı etrafında siyaset üreten bir grup haline gelmiştir. Bu girişim, 2004 yılı itibariyle aralarında Avusturya, Şili, Kanada, Yunanistan, İrlanda, Ürdün, Mali, Hollanda, Norveç, İsviçre, Slovenya, Tayland ve gözlemci olarak Güney Afrika'nın da bulunduğu 14 ülke ile birlikte "İnsan Güvenliği Ağı"¹¹³ adı altında operasyonel bir gruba dönüşmüştür. Gruba 20 Mayıs 2005'te katılan son ülke ise Kosta Rika'dır. Grubun siyaset gündemindeki öncelikli konular; kara mayınlarının yasaklanmasını öngören Ottawa sürecine destek, Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kurulması, silahlı çatışmalarda çocukların korunması, küçük ve hafif silahların kontrolü, uluslararası organize suçla mücadele, insani kalkınma, insan hakları eğitimi, AIDS'le mücadele, insan haklarının korunması ve çatışmaların önlenmesidir.¹¹⁴

Uygulanabilirliğin Sınırları

İnsan güvenliğinin uygulanabilirliğinin sınırları, kuramsal ve pratik alanlarda ortaya çıkan sorular etrafında belirlenebilir. Kuramsal alana bakıldığında, gerçekçi kuramı şiddetle eleştiren bazı kuramcılar bile, kavramın uygulanmasındaki zorluklara dikkat çekmektedirler. Örneğin Dalby, insan merkezli bir güvenlik kurgusuna geçişi bir zorunluluk olarak tanımlamasına rağmen, uluslararası siyaset gündemini belirleyen konuların daha açık ve bağımsız bir siyasi tasarımla yeniden yapılandırılmaması haline, insan güvenliğinin bir hayalden öteye geçemeyeceğini ifade etmektedir.¹¹⁵ R. B. J. Walker ise, sivil toplumun kendi başına çözümler üretebileceği bazı insani sorun alanlarına, insan güvenliği bahanesiyle devletin müdahale etmesini bir olasılık olarak görmekte ve insan güvenliği kavramını hayata geçirmeye çalışan devletlerin güvenlik gerekçesiyle, demokratik olmayan önlemlere başvurarak, kavramın özüne ihanet edebileceklerini belirtmektedir.¹¹⁶

¹¹³ İnsan Güvenliği Ağı'na üye ülkeler ve ağın amaçları ile siyaset gündemi için bkz. <http://www.humansecuritynetwork.org/>, 18 Temmuz 2005.

¹¹⁴ *Human Security Network/ Principles*, www.humansecuritynetwork.org/network-e.php, 18 Temmuz 2005 s.1.

¹¹⁵ Simon Dalby, "Contesting and Essential Concept: Reading the Dilemmas in Contemporary Security Discourse", *Critical Security Studies*, s. 33.

¹¹⁶ R.B.J Walker, "The Subject of Security", s. 76.

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

Eleştirel güvenlik kuramcılarında Krause ve Williams, gerçekçi anlayışın birbirine bağlı üçlü ilişki ağı değişmediği müddetçe insan merkezli güvenlik kurgusunun hayata geçirilmesinin imkansız olduğunu savunmaktadırlar.¹¹⁷ Bu yaklaşıma göre mevcut ilişki şu şekilde yürütülmektedir:

Güvenliğin Referans Nesnesi	Mevcut Uluslararası Durum	Çözüm
Devlet. (vatandaşlık kavramı ile tanımlanan bireyleri de içeren biçimde)	Anarşi.	Sosyal sözleşme ile güvenliği sağlama görevini devlete devretme ve vatandaşlık bağı ile korunma.

Ancak bu durum tamamen insanı merkez alan bir güvenlik kurgusu ile değişse bile "iki tarafı keskin bir kılıç" gibidir.¹¹⁸ Soyut, evrensel bir insanoğlulu kavramı etrafında güvenliği sağlamaya çalışmak insan hakları gibi konularda müdahaleyi beraberinde getireceğinden, Batı normlarını tüm dünyaya dayatmak olarak algılanabilecektir.¹¹⁹ Öte yandan insanları sadece somut bireyler olarak ele almak, güvenliği sağlayan tüm aktörleri kendi sorumluluk sahaları konusunda sorularla baş başa bırakacaktır.¹²⁰ Son dönemde insan ve devlet merkezli güvenlik kurgularının birbirlerinin tamamlayıcısı olmaları eğiliminin güçlenmesi bile, bu konudaki tereddütleri ortadan kaldıramamıştır.

Gerçekçilere göre, salgın hastalıklardan, doğal afetlere, az gelişmişlikten kadın ve çocuklara yönelik şiddete, eğitim sorunlarından açlığa, insan hakları ihlallerinden kimliğe kadar uzanan geniş bir yelpazede yer alan tehditler, güvenlik siyasetlerini belirleyenleri çok geniş bir alana yönlendirmektedir.¹²¹ Ancak pratik alanda kavramın

¹¹⁷ Krause ve Williams, "From Strategy", s. 39.

¹¹⁸ Ibid., s. 46.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Bkz. Stephen M. Walt, "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, Cilt 35, No 2, Haziran 1991, s. 211-239. Nye ve Jones, "International Security Studies", s. 6.

uygulanabilirliğinin sınırlarını belirleyen esas faktörler, güvenliği sağlayanların üstlendikleri riskler ve maliyetlerdir. Gerek devletler gerek sivil toplum örgütleri gerekse bölgesel-küresel ölçekli örgütler açısından ortaya çıkan riskler ve maliyetler, kavramın hayata geçirilmesini zorlaştırmaktadır. Örgütler, askeri operasyon kabiliyetlerinin kısıtlılığı veya askeri güçten tamamen yoksun olmalarının yarattığı risklerle karşı karşıyadırlar. Aynı zamanda büyük bütçeler ve fonlar gerektiren maddi kaynakları bulmakta da zorlanmaktadırlar. Devletler ise maliyetleri karşılayabilecek kapasitede olsalar bile, operasyonların taşıdıkları çeşitli risklere göre çekinceler gösterebilmektedirler.

İnsan güvenliğini hayata geçirmeye çalışan devletler, bu doğrultudaki siyasetlerini, ulusal çıkarlarını arttırmak için, kapasiteleri doğrultusunda uygulamaya çalışmaktadırlar.¹²² Ancak yürütülen operasyonların riskleri ve maliyetleri, kimi zaman “ulusal çıkar” kavramının insani projelerle örtüştürülmesi aşamasında tartışmalara ve çekincelere neden olmaktadır. Bu durum özellikle doğrudan şiddet içeren tehditlerin sonlandırılmasının söz konusu olduğu barışı sağlama ve insani yardım operasyonlarında daha sık biçimde gündeme gelmektedir. Demokratik ve açık toplumlarda, ülke dışı girişimlerde asgari düzeyde de olsa risklerin var olması, karar alıcıları kendi kamuoyları karşısında ve siyaset arenasında zor durumda bırakmaktadır. Doğu Timor krizi patladığında, Kanada'nın bu bölgeye müdahale edecek acil müdahale gücü içinde yer aldığını, ancak çatışma sonrası insan güvenliğine yönelik bir siyaset gündemi oluşturmak için ciddi bir çaba göstermediğini iddia eden Hataley ve Nossal'a göre, Doğu Timor sadece Kanada kamuoyunda değil, hükümet içinde de “ulusal çıkarlarla çok da yakından ilişkili” bulunmamıştır.¹²³ Kanada'nın yüksek risk ve maliyetleri olan böylesi bir operasyonda yer almasının, ulusal çıkarlar ile ne derece örtüştüğü veya kısıtlı ulusal kaynakların, bu bölgelerdeki askeri operasyonlar için harcanmasının ne derece doğru olduğu tartışmaları, uzun süre Kanada'nın siyasal gündemini meşgul etmiştir.

Benzer bir durum Japonya'da da yaşanmıştır. Japonya, askeri kuvvetlerinin sadece savunma amaçlı kullanılmasını öngören Anayasa'nın 9. maddesini dikkate alarak 1991 yılında “Uluslararası Barış için İşbir-

Braden R. Allenby, “Environmental Security: Concept and Implementation”, *International Political Science Review*, Cilt 21, No 1, 2000, s. 10.

¹²² Jim Whitman, “Implementing Human Security: Possibilities and Limits”, *Conflict and Human Security: A Search for New Approaches of Peace Building*, Hideaki Shinda ve Ho-Won Jenog. (der.), English Research Report Series No: 19, Institute for Peace Science, Hiroshima University, Hiroshima, 2004, <http://home.hiroshima-u.ac.jp/heiwa/Pub/E19/Chap14.pdf> (26 Temmuz 2005) s. 312.

¹²³ Hataley ve Nossal, “The Limits of the Human Security”, s. 14

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

liği" yasasını çıkarmıştır.¹²⁴ Ne var ki bazı Japon personelin uluslararası operasyonlarda hayatlarını kaybetmeleri, Japonya'da büyük tepki yaratmış ve insani amaçlarla da olsa Japonların ülke dışındaki güvenlik girişimlerinde yer almaları tartışılır hale gelmiştir.¹²⁵ 1996'dan bu yana Kanada hükümetlerinin yaptığı gibi ulusal çıkar kavramının devlet sınırlarını aşacak biçimde geliştirilmesi ve tanımlanmasının yanısıra, uluslararası normların kuvvetlendirilmesi ve uygulanmalarının sağlanması gibi uluslararası sorumluluk yaratma çabaları da, riskler konusunda tereddütler yaşan pek çok devlet ve onların kamuoylarını ikna etmekten henüz uzaktır.

İnsan güvenliğinin bir uluslararası norm haline getirilmesinin ortaya çıkaracağı kabullenişin tüm aktörler için "kolektif sorumluluk" ilkesini hayata geçirmeyi bir zorunluluk haline getireceğini ifade eden Krahan, bu sayede devletler ve örgütler için sorumluluk sahası kavramının genişleyeceğini öngörmektedir.¹²⁶ Benzer görüşleri dile getiren Beeson ve Bellamy, küresel anlamda "biz ve onlar" kavramları üzerine inşa edilmiş dışlayıcı bir güvenlik yaklaşımını aşabilmenin anahtarını, tüm dünyadaki insanlar için sorumluluk yaratan ortak normlar, değerler ve kimlikler etrafında kümelenen güvenlik topluluklarını yaratmak olarak belirlemişlerdir.¹²⁷

Devletler ulusal çıkarlarını arttırmak amacıyla benimsedikleri insan merkezli stratejilerini yürütmeye çalışırken, kendilerini bazı konu ve operasyonlarla kısıtlamaktadırlar. Bir başka deyişle devletler, insan güvenliğine yönelik projelerini risk ve maliyet filtrelerinden geçirerek uygulamaktadırlar. Kanada ve Japonya örneklemini dışına çıkararak Norveç'in dış siyaset gündemine bakıldığında da benzer bir durumla karşılaşılmaktadır. İnsan güvenliği kurgusunu hayata geçirmeye çalışan devletlerden biri olan Norveç'in barışın sağlanması için 2015 yılına kadar belirlediği üç faaliyet sahası içinde, hükümetin en fazla önem verdiği bölüm, mayınların kullanımının yasaklanması, silahsızlanma, hafif silahların kontrolü, savaşan tarafların yerleşik hale getirilmeleri ve toplumla yeniden entegrasyonlarının yer aldığı güvenlik sektörüdür.¹²⁸

¹²⁴ Fukushima, *Human Security: Comparing Japanese and*, s. 12.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Elke Krahan, *The Emergence of Security Governance in Post Cold War Europe*, ESRC One Europe or Several Programme, Sussex European Institute, University of Sussex, Working Paper 36/01, 2001, s. 20.

¹²⁷ Mark Beeson ve Alex J. Bellamy, "Globalisation, Security and International Order After 11 September", *Australian Journal of Politics and History*, Cilt 49, No 3, 2003, s. 340.

¹²⁸ *Norwegian Peace Building Policies: Lessons Learnt and Challenges Ahead*, Evaluation Report 2/2004, Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Braatvag, Şubat 2004, s. 33.

Buna karşılık uzun bir süreç ve büyük maliyetler gerektiren diğer sektörler olan siyasi ve sosyo-ekonomik gelişme, etkileri üzerinde daha az değerlendirme yapılan ikincil konular olarak kalmışlardır. Bir başka deyişle Norveç, kısa vadeli olumsuz sonuçları olan ve doğrudan şiddet içeren tehditleri, riskler ve maliyetler çerçevesinde değerlendirerek, öncelikli olarak ele almayı tercih etmiştir.¹²⁹ Kanada da benzer bir biçimde, doğrudan şiddet içeren tehditler ve uluslararası ceza mahkemesi konularını daha fazla önemserken, faaliyetlerinin önemli bir bölümünü bu alanlara yöneltmiştir. Japonya ise Kanada'dan biraz daha farklı olarak Çin ve Kuzey Kore'den algıladığı yoğun tehdidin de etkisiyle askeri güçlerinin önemli bir bölümünü anakaranın savunmasına ayırmış ve insan güvenliği siyasetini daha çok kalkınma, az gelişmişlik ve çevre gibi sosyal projelerle sınırlandırmıştır.¹³⁰

Yürütülen projelerin yüksek maliyetleri, devletlerin insan merkezli bir dış siyaset gündemi oluşturmasını engellemektedir. Bu projeleri hayata geçiren pek çok ülkenin, kendi sınırları dahilinde yüksek yaşam standartlarını sağlamış oldukları görülmektedir.¹³¹ Bu ülkelerle karşılaştırıldığında kalkınmakta olan ülkelerin, kısıtlı bütçeleriyle ulusal güvenlik dışındaki küresel sorunlara maddi kaynak ayırmaları mümkün değildir. Ancak gelişmiş ülkelerin bütçelerinden insan güvenliğine ayrılan paylar, zenginler kulübüne dahil ve insan güvenliğini hayata geçirebilen ülkeler için bile şaşırtıcı oranda düşük kalmaktadır.

İnsan güvenliğini dış siyaset gündemlerine yerleştirebilmiş ülkelerde, doğrudan ülke topraklarına yönelik tehditlerin savuşturulması amacıyla askeri harcamalara ayrılan kaynaklar, insan güvenliğine yönelik küresel, bölgesel ve yerel projelere oranla çok yüksek miktarlardadır. Örneğin Japonya, 1997 yılında 40 milyar 840 milyon Dolar'lık bir bütçeyi askeri harcamalara ayırarak dünyada beşinci sırada yer alırken, Kanada 7 milyar 800 bin Dolar'lık payla 16., Norveç 3 milyar 253 milyon Dolar'lık askeri harcamasıyla 38. sıradadır.¹³² Japonya 2004 yılında

¹²⁹ Alkire, *A Conceptual Framework...*, s. 21.

¹³⁰ Edström, "Japan's Foreign Policy...", s. 220.

¹³¹ 2004 BM İnsani Kalkınma Raporu'nda yer alan İnsani Kalkınma Endeksi'ne göre, Norveç ilk sırada yer alırken, Kanada dördüncü, Japonya ise dokuzuncu sırada yer almışlardır ve bu görüntüleriyle dünyada bireylerin yaşam standartları açısından en gelişmiş ilk on ülke içerisinde yer almaktadırlar. Bu tablo göstermektedir ki, ulusal güvenliğin ötesinde sorumluluklar üstlenmek ve dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan insanların güvenliklerine yönelik geniş kapsamlı projeleri uygulamaya koymak için öncelikle devletler eğitim, ortalama yaşam süresi, kişi başına düşen milli gelir gibi kriterleri sağlayacak bütçeler ve imkanlara sahip olmalıydılar. Her ne kadar bu kriterleri sağlamak, tek başına insan merkezli bir güvenlik kurgusunu uygulamanın ön koşulu olarak algılanamazsa da, ancak bu standartları sağlamış devletlerin insan güvenliği projesini uygulamada öncülük ettikleri görülmektedir. *Human Development Report 2004 – Cultural Liberty...*, s. 141.

¹³² Federation of American Scientists (FAS), Country Rankings 1997, <http://www.fas.org/man/docs/wmeat98/rank98.pdf> (3 Ağustos 2005) s. 2.

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması

askeri harcamalarını 45 milyar 841 milyon Dolar'a yükseltmiş, benzer şekilde Kanada 9 milyar 801 milyon Dolar'a, Norveç de 4 milyar 33 milyon Dolar'a çıkarmıştır.¹³³ Aslında bu tablo 2001-2003 arası dönemde tüm dünyada % 11 oranında artan askeri harcamaların genel görüntüsünü yansıtır niteliktedir.¹³⁴ 2001 yılında yüksek gelir düzeylerine sahip ülkelerin askeri harcamaları, düşük gelirlere sahip ülkelerin toplam dış borçlarını geçmiş durumdadır.¹³⁵ Bu ülkelerin askeri harcamaları, çeşitli kanallar aracılığı ile kalkınma projelerine sağladıkları katkıdan yaklaşık 10 kat daha fazladır.¹³⁶ Stokholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü, ellerinde kesin rakamlar olmamakla birlikte, 2001-2004 arası dönemde yüksek gelir düzeylerine sahip devletlerin askeri harcamaları ve dünya çapındaki kalkınma projelerine ayırdıkları maddi kaynaklar arasındaki farkın giderek arttığını tahmin etmektedir.¹³⁷

Askeri harcamaların, güvenliğin sağlanmasına uzun vadede katkıda bulunabilecek insani projelere yönlendirilmesinin ne gibi sonuçlar doğurabileceğini araştıran BM'e akredite olmuş sivil toplum örgütü Silahların Azaltılması için Ekonomistler Birliği'nin raporu, çarpıcı sonuçlara dikkat çekmektedir.¹³⁸ 2003 yılında dünyada askeri harcamalara 953 milyar Dolar'lık bir kaynak aktarıldığını ifade eden rapor, bu harcamalarının % 10'unun veya tek başına ABD'nin askeri harcamalarının % 20'sinin, BM Binyıl Kalkınma hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olacağını iddia etmektedir. Bu rakamlar, devletlerin algıladıkları doğrudan tehditlerin, uzun vadede barışa katkıda bulunabilecek insani projelerin önüne geçtiğini göstermektedir.

İnsan güvenliği kavramının hayata geçirilmesinde artan bir biçimde rol oynayan örgütlerin, insan güvenliği kavramını uygulayabilmelerinin önündeki engeller, devletlerde olduğu gibi yine riskler ve maliyetlerdir. BM, diğer örgütlerle kıyaslandığında en büyük bütçeye sahip organizasyondur. Barış Operasyonları, çeşitli program ve fonlar ile belirli konularda uzmanlaşmış birimlere aktarılan maddi kaynak yıllık 12

¹³³ Central Intelligence Agency (CIA) World Fact Book, 9 Ağustos 2005, <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/fields/2067.html> (12 Ağustos 2005) s. 1.

¹³⁴ Elisabeth Sköns et al., "Military Expenditure", Chapter 10 Summary, SIPRI Yearbook 2004: Armaments Disarmament and International Security, Stockholm International Peace Research Institute, 2004, <http://editors.sipri.se/pubs/yb04/ch10.html> (3 Ağustos 2005) s. 1.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Paul Birkholder, "Military vs. Social Spending: Warfare or Human Welfare", ECAAR (Economists Allied for Arms Reduction) Factsheet, 2004, <http://www.eaar.org/factsheets/milexMDG.pdf> (4 Ağustos 2005) s. 1-2.

milyar Dolar'ı bulmaktadır.¹³⁹ Ancak insan güvenliği ile doğrudan ilişkilendirilen küresel projelerin maliyetleri dikkate alındığında, bu rakamın son derece yetersiz olduğu ortaya çıkmaktadır. Küresel boyutta tüm insanların su kaynaklarına ulaşımı projelerinin toplam 210 milyar Dolar, çocuk ölümlerini 2/3 oranında azaltmanın yaklaşık 250 milyar Dolar ve ilköğretimin tüm dünya çocuklarına sağlanması projesinin yaklaşık 300 milyar Dolar'lık bir maddi kaynak gerektirdiği göz önüne alındığında BM'nin sadece bu üç projeyi küresel boyutta gerçekleştirebilmek için bile çok küçük bir bütçesi olduğu görülecektir.¹⁴⁰

Bütçeleri BM kadar büyük olmayan bölgesel ölçekli örgütlerin faaliyetlerini de maliyet sorunu daraltmaktadır. 2004 Avrupa Güvenlik Kabiliyetleri Çalışma Grubu tarafından hazırlanan Barselona Raporu "Avrupalılar gerçekten güvende olmak istiyorlarsa insan güvenliği alanına yatırım yapmalı" derken, insan güvenliğine yönelik projelerin daha büyük bütçeler gerektirdiğine ve oluşacak maddi yükümlülüklerinin herkes tarafından üstlenilmesi zorunluluğuna dikkat çekmektedir.¹⁴¹ Benzer bir görüşü dile getiren Lorna Gold, AB'nin insan güvenliği projelerine odaklanmasının bütçe üzerinde ciddi bir yük oluşturacağını ve bütçenin bu doğrultuda yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.¹⁴²

Bağışlarla ayakta durabilen sivil toplum örgütleri, maliyet ve risk sorununu daha yoğun yaşamakta ve örgüte bağış yapanların talep ve siyasi yönlendirmelerine maruz kalarak, kısıtlı alanlarda faaliyet göstermek zorunda kalmaktadırlar. Alanda bu durumun sıkça yaşandığını dile getiren Sarah Michel, Senegal'de karşılaştığı bir sivil toplum örgütünün, eğitim faaliyetlerine odaklanmışken bağış yapanların zorlamalarıyla cinsiyet sorunları, çevrenin korunması ve kalkınma alanına yönlendirildiğini ifade etmekte ve bu tarz gelişmelerin bağışlarla ayakta duran sivil toplum örgütleri için kısıtlayıcı bir durum yarattığını belirtmektedir.¹⁴³

¹³⁹ "Is the United Nations Good Value for the Money?", *Image and Reality About the United Nations*, http://www.un.org/geninfo/ir/ch5/ch5_txt.htm#q2 (5 Ağustos 2005) s. 2.

¹⁴⁰ Paul Birkholder, "Military vs. Social Spending...", s. 2.

¹⁴¹ Ulrich Albert et. al., *A Human Security Doctrine for Europe*, The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Defence Capabilities Presented to EU High Representative for Common Foreign and Security Policy Javier Solana, Barselona, 15 Eylül 2004, s. 28.

¹⁴² Lorna Gold, *Implementing a Human Security Perspective in EU External Action*, DOCHAS, The Irish Association of Non-Governmental Development Organisations' Conference, 31 Mayıs 2004, http://www.dochas.ie/Working_Groups/Presidency/speeches/Gold_speech.doc, 14 Ağustos 2005, s. 9.

¹⁴³ Sarah Michel, *The Role of NGO's in Human Security*, The Hauser Center for Non-Profit Organizations and the Kennedy School of Government, Harvard University, Ekim 2002, Working Paper No 12, s. 19.

Devletlerin katkılarıyla ayakta kalan bölgesel ve uluslararası örgütler, kimi zaman devletlerin siyasi yönlendirmeleri ve ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler. Örgüt bütçelerinden çeşitli krizlere aktarılan kaynaklar, olayın siyasi boyutunun etkilerinin ve gerçekleştiği coğrafyanın özgünlüklerinin tercihleri yönlendirdiğini göstermektedir. 1999 yılında Balkanlar bölgesinde insan güvenliğine yönelik projeler kapsamında ihtiyaç sahiplerine kişi başına yaklaşık 225 Dolar'lık bir yardım yapılırken, bu rakam Sierra Leone'de 18, Somali'de ise 11 Dolar'a düşmüştür.¹⁴⁴ Benzer bir biçimde Avrupa Komisyonu İnsani Yardım Bürosu, yapılan yardımların yarısından çoğunu, eski Yugoslavya ve Kosova'ya aktarmıştır. Bu yardımlar 70 Afrika ülkesi, Karayipler ve Pasifik ülkelerine yapılan yardımlardan dört kat daha fazladır.¹⁴⁵

BM veya AB gibi örgütlerin askeri güçlerinin, sınırlı ve belirli misyonlara indirgenmiş olması, özellikle barış operasyonları ve insan güvenliğine yönelik sosyal projelerin uygulanmasında büyük riskler yaratmaktadır. İç karışıklıklar, ayaklanmalar ve ülke içi çatışmalar, örgüt personelinin sağlıklı çalışabilmesini engelleyecek tehditler yaratmaktadır. Devletler bu gibi durumlarda, orduları ve özel birlikleri sayesinde tehdiye karşılık verme kabiliyetlerine sahipken, örgütler çoğu zaman çaresiz kalmaktadırlar. 19 Ağustos 2003'te Bağdat'taki Kanal Oteli'ne düzenlenen intihar saldırısında içinde BM görevlilerinin de bulunduğu 22 kişinin hayatını kaybetmesi ve 150'den fazla kişinin yaralanması, insani nedenlerle faaliyette bulunan örgütlerin çalışanlarının büyük risk altında olduğunu göstermektedir. Sivil toplum örgütleri ise daha büyük tehdit altındadır. Faaliyet gösterilen bölgede "devam etmekte olan bir silahlı çatışmanın varlığı" gibi dış sebeplerin yanısıra, sivil toplum örgütünün faaliyet alanları ve hangi taraflarla çalıştığı gibi unsurlar, karşı karşıya olunan tehdidin boyutunu belirlemektedir.¹⁴⁶

Özellikle BM ve AB gibi çokuluslu örgütlerin insan güvenliğine yönelik projeleri hayata geçirmesinin önündeki bir başka engel, örgüt bünyesinde kolektif girişimi sağlayacak ortak iradenin oluşması sırasında ortaya çıkan güçlüklerdir. Kyoto protokolünün ABD tarafından imzalanmaması, Bosna-Hersek'teki trajedi sırasında AB bünyesinde fikir ayrılıkları yaşanması, ister insani ister askeri anlamda olsun petrol

¹⁴⁴ Michelle Griffin, "Where Angels Fear to Tread: Trends in International Intervention", *Security Dialogue*, Cilt 31, No 4, 2000, s. 427.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Larissa Fast, "Context Matters: Identifying Micro and Macro Level Factors Contributing to NGO Insecurity", *Human Security Bulletin*, The Canadian Consortium on Human Security, Kasım 2003, http://www.humansecuritybulletin.info/November_2003/Human_Security_Initiatives/en/NGO_Insecurity.php, 12 Ağustos 2005, s. 1.

bölgelerine yönelik müdahalelere gösterilen ilginin, Afrika kıtası başta olmak üzere insani müdahale ve sosyal projelere gereksinim duyan bölgelere gösterilememesi, Kara Mayınlarının Kullanımının Yasaklanması veya Uluslararası Ceza Mahkemesi kurulması girişimlerinin etrafında küresel bir birliktelik oluşturulamaması gibi olumsuz gelişmeler, ortak girişimlerin başarısını etkilediği gibi alınan önlemlerin etkinliğini de tartışmaya açmaktadır.¹⁴⁷

Sonuç

İnsanlığın karşı karşıya olduğu tehditlerin yok edilmesi için ortaya konan insan güvenliği tasarımının en güçlü yönü, kavramın açıklayıcı ve normatif yapısına dayanmaktadır.¹⁴⁸ İnsan güvenliği kavramı, küreselleşmenin karmaşık etkilerinin insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini açıklayarak somut bir referans nesnesi ortaya koymuş, aynı zamanda güvenlik gündeminin insani değerler etrafında dönüşümünü öngören, normatif bir hedef belirlemiştir. İnsan güvenliği, güvenliği sağlayanların ulusal sınırlar dışında sorumluluklar taşımaları gerektiğine vurgu yapmaktadır. Özellikle devletler, belirli norm ve değerler etrafında bütünleşerek, ulusal önceliklerini bu doğrultuda yeniden tanımlamalıdır. Üzerinde fikir birliğine varılan değer ve normlar etrafındaki kümeleniş, hem devletler hem de örgütler açısından bazı çekinceleri ortadan kaldıracak ve kolektif sorumluluk bilinci yaratacaktır. Aksi takdirde, insan güvenliğinin hayata geçirilmesinin önündeki engeller varlıklarını sürdürecektir.

İnsan güvenliği projesini hayata geçirebilmek için devletler ve örgütler için sağlanması gereken önkoşullar, uygulanabilirliğin şartlarını tanımlaması açısından önemlidirler. Devletler açısından insan güvenliği kavramını hayata geçirebilmenin ön koşulları şunlardır:

- İnsan güvenliğine yönelik her türlü askeri operasyon veya sosyal proje için gerekli maddi kaynakların ayrılması.
- Ulusal çıkar kavramının, evrensel normlar çerçevesinde yeniden inşası ve bunun sonucunda seferber edilebilecek ulusal iradenin sağlanması.
- Dünyanın herhangi bir yerinde, gerektiğinde derhal kullanılacak bir askeri gücün varlığı.

¹⁴⁷ Örneğin 1997'den bu yana açıkça ticareti yapılmasa bile, ABD, Çin, Rusya, Pakistan ve Hindistan'ın Ottawa Konvansiyonu'nu imzalamakta çekimser davranmaları anlaşmanın uygulanmasında büyük sorunlar yaratmaktadır. *Arms Control Association Factsheet, "The Ottawa Convention: Signatories and States - Parties"*, Ocak 2005, <http://www.armscontrol.org/pdf/ottawasigs.pdf> (19 Ağustos 2005) s. 1.

¹⁴⁸ Thomas ve Wilkin, "Still Waiting After All These Years", s. 254.

Örgütler açısından insan güvenliği kavramını uygulamaya sokmanın ön koşulları şu şekilde sıralanabilir:

- Küresel ve bölgesel ölçekli uluslararası organizasyonların, tehditler ve bu tehditlerin bertaraf edilmeleri üzerine, evrensel normlar çerçevesinde, üyeleri arasında ortak bir irade oluşturabilmeleri.
- Hem uluslararası örgütler hem de sivil toplum örgütlerinin, insan güvenliğine yönelik faaliyet alanlarının fiziki güvenliğinin sağlanabilmesi.
- Uluslararası örgütlerin gerektiğinde seferber edilebilecek askeri güçler oluşturmaları ve askeri güçlerin misyonlarının olaya göre belirlenebilecek esnekliğe kavuşturulması.
- Örgütlerin maddi kaynaklarının geliştirilmesi.

Gerek örgütler gerekse devletler için yukarıdaki önkoşulların tamamıyla yerine getirilmiş olması bile, insan güvenliğini hayata geçirebilmek için tek başına yeterli değildir. İnsana odaklanan bir güvenlik kurgusu, hem normatif bir yönelimi hem de siyasi bir tercihi yansıtmaktadır.¹⁴⁹ Kavramı hayata geçirebilmek için her şeyden önce, bu tercihte bulunabilecek iradenin ortaya konması gerekmektedir.

Seferber edebileceği maddi ve askeri gücü olmasına rağmen ABD, son dönemde insan güvenliğine yönelik projelere yeterince ilgi göstermemektedir. 1991 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde AIDS, çevrenin bozulması, uyuşturucu kaçakçılığı ve kullanımı gibi tehditlere yer verilmiş¹⁵⁰, 1997'deki Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde ise ormanların korunması, zehirli atıkların yayılımının önlenmesi, ozon tabakasındaki deliğin kapatılması ve sera etkisi yaratan gazların kullanımının yasaklanması gibi bireyleri doğrudan tehdit eden unsurlara daha fazla vurgu yapılmıştır.¹⁵¹ Ancak 11 Eylül Saldırıları'nın ardından 2002 yılında oluşturulan Güvenlik Stratejisi'nde¹⁵² bu sorunların yer almaması, siyasi tercihlerin değiştiğini göstermektedir.

Yüksek askeri harcamalarla öncelikle devleti korumayı temel hedef olarak belirleyen mevcut güvenlik stratejileri ile insanı merkez alan bir güvenlik kurgusunun hedeflediği uluslararası güvenlikteki köktenci dönüşümü sağlamak veya bireylerin güvenlik gereksinimlerine tam anlamıyla cevap geliştirebilmek mümkün değildir. Ancak başta Kanada

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ ABD'nin 1991'de yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisinin tam metni için bkz. <http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm>. Ağustos 1991 (13 Aralık 2004).

¹⁵¹ 1997 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin tam metni için <http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm>. Mayıs 1997 (13 Aralık 2004).

¹⁵² *National Security Strategy of U.S.A.*, Whitehouse Washington. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>, 17 Eylül 2002 (13 Aralık 2004) s. 1-2.

ve Japonya olmak üzere bazı devletlerin ve BM gibi uluslararası örgütlerin küresel sorumluluk bilinciyle yarattıkları ve uygulamaya koydukları siyaset gündemleri ile normatif temeller üzerine inşa edilen insani müdahale stratejilerinin giderek daha çok popülerlik kazanması, insan güvenliği kavramını ütopya olmaktan çıkararak uluslararası güvenlik gündeminin bir gerçeği haline sokmuştur. Bu gelişmeler, uluslararası güvenliğin bireyden başlayarak yeniden kürgulanması çağrıları için yeterli olmasa da insan unsurunun uluslararası güvenlik yapılanmasındaki artan önemini göstermektedir.

Ütopyadan çıkıp pratik sahada kendini göstermeye çalışan insan güvenliği kavramı, henüz emekleme aşamasındadır. Bu aşamanın hızlı geçilebilmesi için, ulusal çıkar kavramının evrensel normlar ekseninde yeniden şekillendirilmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkacak küresel sorumluluk bilincinin, tüm zorluklara rağmen aktörler açısından seferber edici bir niteliğe bürünmesi gerekmektedir. Bazı devletlerin bu ilkeler ekseninde dış siyaset gündemlerini yeniden belirlemeleri ve insani müdahalenin 1990'lardan itibaren siyasi farklılıkları aşabilen bir ortak payda haline dönüşmesi, bu doğrultudaki beklentileri yükseltmektedir. Geleceğin güvenlik stratejilerinin devletlerden çok insanlar üzerine şekillenmesi kaçınılmazdır. Ancak insanın güvenlik gereksinimlerini merkez alan bir güvenlik kurgusunun tüm dünyada kabul görebilmesi için her şeyden önce siyasi iradenin buna hazır olması gerekmektedir.

Kaynakça

Acharya, Amitav, *The Periphery as the Core: Third World and Security Studies*, (Prepared for presentation at the Conference on Strategies in Conflict: Critical Approaches to Security Studies, York University, Toronto, 12-14 Mayıs 1994), YCISS Occasional Paper, No 28, Mart 1995.

Albert, Ulrich et. al., *A Human Security Doctrine for Europe*, The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Defence Capabilities Presented to EU High Representative for Common Foreign and Security Policy Javier Solana, Barselona, 15 Eylül 2004.

Alkire, Sabine, *A Conceptual Framework for Human Security*, 2003, Centre for Research on Inequality, Human Security and Ethnicity (CRISE), Working Paper No 2, Queen Elizabeth House, University of Oxford, <http://www.crise.ox.ac.uk/pubs/workingpaper2.pdf>, 5 Temmuz 2005,

Allenby, R. Braden, "Environmental Security: Concept and Implementation", *International Political Science Review*, Cilt 21, No 1, 2000, s. 5-21.

Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması

Arms Control Association Factsheet, "The Ottawa Convention: Signatories and States – Parties", Ocak 2005, <http://www.armscontrol.org/pdf/ottawasigs.pdf>, 19 Ağustos 2005.

A Role of Pride and Influence in the World: Diplomacy - Canada's International Policy Statement, Government of Canada, Department of Foreign Affairs and International Trade, Otawa-Ontario, 2005.

Axworthy, Lloyd, "Canada and Human Security. The Need for Leadership", *International Journal*, Cilt 52, No 2, Bahar 1997, s. 183-196.

Aydın, Mustafa, "Uluslararası İlişkilerin 'Gerçekçi' Teorisi: Kökeni, Kapsamı, Kritiği", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 1, Bahar 2004, s.33-61.

Ayoob, Mohammed, "Inequality and Theorizing in International Relations: The Case for Subaltern Realism", Paper Presented at the International Studies Convention, Chicago, Şubat 2001, International Relations Association, Blackwell Publishing, Oxford, 2002, s. 27-48.

Ayoob, Muhammed, "The Security Predicament of the Third World State: Reflections in State Making in a Comparative Perspective", Brian Job (der.), *The Insecurity Dilemma: National Security of Third World States*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner, 1992, s. 63-80.

Ayoob, Muhammed, "Third World Perspectives on Humanitarian Intervention and International Administration", *Global Governance*, Cilt 10, Ocak 2004, s. 99-118.

Bajpai, Kanti, *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute Occasional Paper 1, No 19, Ağustos 2000.

Baylis, John, "International and Global Security in the Post-Cold War Era", John Baylis ve Steve Smith (der.), *The Globalization of World Politics*, Oxford, Oxford University Press, Second Edition, 2004, s. 253-276.

Beeson, Mark ve Bellamy, J. Alex, "Globalisation, Security and International Order After 11 September", *Australian Journal of Politics and History*, Cilt 49, No 3, 2003, s. 339-354.

Bilgin, Pinar, "Beyond Statism in Security Studies? Human Agency and Security in the Middle East", *The Review of International Affairs*, Cilt 2, No 1, Güz 2002, s. 100-118.

_____, "Individual and Societal Dimensions of Security", *International Studies Review*, Cilt 5, 2003, s. 203-222.

_____, *Regional Security in the Middle East-A Critical Perspective*, Londra, Routledge Curzon, 2005.

Birkholder, Paul, "Military vs. Social Spending: Warfare or Human Welfare", *ECAAR (Economists Allied for Arms Reduction) Factsheet*, 2004, <http://www.eaar.org/factsheets/milexMDG.pdf>, 4 Ağustos 2005,

Booth, Ken, "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, Cilt 17, No 4 1991, s. 313-326.

Booth, Ken, "Security and Self: Reflections of a Fallen Realist", *Critical Security Studies- Concepts and Cases*, Keith Krause ve Michael C. Williams (Der.), Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997, s. 83-119.

Booth, Ken ve Vale, Peter, "Critical Security Studies and Regional Insecurity: The Case of Southern Africa", *Critical Security Studies- Concepts and Cases*, Keith Krause ve Michael C. Williams (Der.), Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997, s. 329-358.

Booyesen, Frikkie, "The Extent of and Explanations for International Disparities in Human Security", *Journal of Human Development*, Cilt 3, No 2, 2002, s. 273-300.

Boulding, Kenneth, "A Proposal for a Research Program in the History of Peace", *Peace and Change*, Cilt 14, No 4, Ekim 1989, s. 461-469.

Boulding, Kenneth, *Stable Peace*, Austin, University of Texas Press, 1978.

Bunch, Charlotte, "A Feminist Human Rights Lens", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 29-34.

Burchill, Scott, "Realism and Neo-Realism", *Theories of International Relations*, Scot Burchil et al. (Der.), Londra, Macmillan Press, s. 67-93.

Buzan, Barry, "New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*, Cilt 67, No 3, Temmuz 1991, s. 431-451.

Buzan, Barry, *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, New York, Harvester Wheatsheaf, 2. Baskı, 1991.

Buzan, Barry, "Rethinking Security After the Cold War", *Cooperation and Conflict*, Cilt 32, No 1, 1999, s. 5-28.

Buzan, Barry, "What's Human Security? A Reductionist, Idealistic Notion that Adds Little Analytical Value", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 3, 2004, s. 369-370.

Buzan Barry, Waever Ole, Wilde de Jaap, *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner, 1998.

Central Intelligence Agency (CIA) World Fact Book, 9 Ağustos 2005, <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/fields/2067.html> (12 Ağustos 2005).

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

Cilliers, Jakkie, *Human Security in Africa - Conceptual Framework for Review*, A Monograph for African Security Initiative, Published by African Security Initiative, 2004.

Comparison of Human Security Definitions, http://www.globalgrn.org/featured/comparison_definitions.pdf (13 Haziran 2005)

Dalby, Simon, "Contesting and Essential Concept: Reading the Dilemmas in Contemporary Security Discourse", Keith Krause ve Michael C. Williams (der.), *Critical Security Studies- Concepts and Cases*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997, s. 3-33.

Dan, Yusuke, "A Brief Review on Human Security", *SPIRIT Bulletin Human Security*, Tokai University, Japan, No 4, Şubat 1999-2000, s. 325-330.

Delvoie, Lois, "Curious Ambiguities: Canada's International Security Policy", *Options Politiques*, Cilt 22, No 1, Ocak-Şubat 2001, s. 36-42.

Edström, Bert, "Japan's Foreign Policy and Human Security", *Japan Forum*, Cilt 15, No 2, 2003, s. 209-225.

Empowering People at Risk: Human Security Priorities for the 21st Century, Track on Human Security, Report of the Helsinki Process on Globalization and Democracy, Helsinki, 2005.

Evans, M. Paul, "Human Security and East Asia. In the Beginning", *Journal of East Asian Studies*, Cilt 4, No 2, 2004, s. 263-284.

Falk, Richard, *A Study of Future Worlds*, New York, Free Press, 1975.

Falk, Richard, "Pursuing the Quest for Human Security", Majid Tehranian (der.), *Worlds Apart-Human Security and Global Governance*, Londra, I. B. Tauris Publishers, 1999, s. 1-23.

Fast, Larissa, "Context Matters: Identifying Micro and Macro Level Factors Contributing to NGO Insecurity", *Human Security Bulletin*, The Canadian Consortium on Human Security, Kasım 2003, http://www.humansecuritybulletin.info/November_2003/Human_Security_Initiatives/en/NGO_Insecurity.php (12 Ağustos 2005).

Federation of American Scientists (FAS), Country Rankings 1997, <http://www.fas.org/man/docs/wmeat98/rank98.pdf> (3 Ağustos 2005).

Fox, Mary-Jane, "Girl Soldiers: Human Security and Gendered Insecurity", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 4, Mart 2004, s. 465-479.

Fukushima, Akiko, *Human Security: Comparing Japanese and Canadian Governmental Thinking and Practice*, Canadian Consortium on Human Security (CCHS) Human Security Visiting Fellow Paper, Centre of International

Relations, LIU Institute for Global Issues, University of British Columbia, Vancouver, Ağustos 2004.

Galtung, Johan, "A Structural Theory of Agression", *Journal of Peace Research*, Cilt 1, No 2, 1964, s. 95-119.

Galtung, Johan, "Violence, Peace, and Peace Research", *Journal of Peace Research*, Cilt 6, No 3, 1969, s. 167-191.

Gold, Lorna, *Implementing a Human Security Perspective in EU External Action*, DOCHAS, The Irish Association of Non-Governmental Development Organisations' Conference, 31 May 2004, http://www.dochas.ie/Working_Groups/Presidency/speeches/Gold_speech.doc, 14 Ağustos 2005.

Gow, James, "A Revolution in International Affairs?", *Security Dialogue*, Cilt 31, No 3, 2000, s. 293-306

Griffin, Michelle, "Where Angels Fear to Tread: Trends in International Intervention", *Security Dialogue*, Cilt 31, No 4, 2000, s. 421-435.

Hataley, T.S ve Nossal, Kim, "The Limits of the Human Security Agenda: The Case of Canada's Response to the Timor Crisis", *Global Change, Peace and Security*, Cilt 16, No 1, Şubat 2004, s. 5-17.

Hammerstad, Anne, "Whose Security? UNHCR, Refugee Protection and State Security after the Cold War", *Security Dialogue*, Cilt 31, No 2, Aralık 2000, s. 391-403.

Heinbecker, Paul, "Human Security: The Hard Edge", *Canadian Military Journal*, Cilt 1, No 1, Bahar 2000, s. 11-16.

Henk, Dan, "Human Security: Relevance and Implications", *Parameters*, Cilt 35, No 2, Yaz 2005, s. 91-106.

Hoogensen, Gunhild ve Rottem, Vigeland Svein, "Gender, Identity and the Subject of Security", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 2, Haziran 2004, s. 155-171.

Hook, D. Glenn et al., *Japan's International Relations (Politics, Economy and Security)*, Londra, Routledge, 2001.

Hudson, Heidi, "Doing Security as Though Humans Matter: A Feminist Perspective on Gender and the Politics of Human Security", *Security Dialogue*, Cilt 36, No 2, Haziran 2005, s. 155-174.

Human Development Report 2001-Making New Technologies for Human Development, UNDP, New York, Oxford University Press, 2001.

Human Development Report 2002-Deepening Democracy in a Fragmented World, UNDP, New York, Oxford University Press, 2002.

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

Human Development Report 2003-Millennium Development Goals: A Compact Among Nations to End Human Poverty, UNDP, New York, Oxford University Press, 2003.

Human Development Report 2004-Cultural Liberty in Today's Diverse World, UNDP, New York, Hoechstetter Print. Inc., 2004.

Human Security Network/Principles, www.humansecuritynetwork.org/network-e.php, 26 Temmuz 2005.

Human Security Now, Human Security Commission Report, New York, 2003.

Human Security: Safety for People in a Changing World, Canadian Department of Foreign Affairs and International Trade, 1999.

Human Security: Safety for People in a Changing World, Canadian Department of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa, 1999.

Human Security, Sustainable and Equitable Development: Foundations for Canada's International Policy, North-South Institute, Ottawa, 2004.

Hussein, Karim et.al, *Security and Human Security: An Overview of Concepts and Initiatives-What Implications for West Africa?*, OECD- Sahel and West Africa Club, SAH/D (2004)547, Aralık 2004, Paris.

"Is the United Nations Good Value for the Money?", *Image and Reality About the United Nations*, http://www.un.org/geninfo/ir/ch5/ch5_txt.htm#q2 (5 Ağustos 2005).

Japan's Role in the Maintenance of International Peace and Security, Pamphlet Published by the Ministry of Foreign Affairs of Japan, Tokyo, Güz 2004, <http://www.mofa.go.jp/policy/un/role/pamph0408.pdf> (22 Temmuz 2005).

Jones, Keith, "What's Behind the APEC Furor?", 29 Ekim 1998, <http://www.wsws.org/news/1998/oct1998/apc-o29.shtml> (15 Temmuz 2005).

Jones, Wyn Richard, *Security, Strategy and Critical Theory*, Boulder, Lynne Rienner, 1999.

Khagram, Sanjeev et.al, "From the Environment and Human Security to Sustainable Security and Development", *Journal of Human Development*, Cilt 4, No 2, Temmuz 2003, s. 289-313.

King, Garry ve Murray, Christopher J. L, "Rethinking Human Security", *Political Science Quarterly*, Cilt 116, No 4, s. 585-610.

Koo, Lee Katrina, "Confronting a Disciplinary Blindness: Women, War and Rape in the International Politics of Security", *Australian Journal of Political Science*, Cilt 37, No 3, 2002, s. 525-536.

Krahman, Elke, *The Emergence of Security Governance in Post Cold War Europe*, ESRC One Europe or Several Programme, Sussex European Institute, University of Sussex, Working Paper 36/01, 2001.

Krause, Keith, "Critical Theory and Security Studies", YCISS Occasional Paper, No 33, Şubat 1996.

Krause, Keith ve Williams, Michael, "From Strategy to Security: Foundations of Critical Security Studies", *Critical Security Studies- Concepts and Cases*, Keith Krause ve Michael C. Williams (Der.), Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997, s. 33-59.

Lamy, L. Steven, "Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neo-Liberalism", John Baylis ve Steve Smith (der.), *The Globalization of World Politics*, Oxford, Oxford University Press, Second Edition, 2004, s.182-200.

Leaning, Jennifer, "Psychological Well-Being Over Time", *Security Dialogue*, Cilt 35, No 3, Eylül 2004, s.354-355

Lizee, P. Pierre, "Human Security in Vietnam, Laos and Cambodia", *Contemporary South East Asia*, Cilt 24, No 3, Aralık 2002, s. 509-527.

McDonald, Matt, "Human Security and the Construction of Security", *Global Society*, Cilt 16, No 3, 2002, s. 277-295.

Messari, Nizar, "The State and Dilemmas of Security: The Middle East and the Balkans", *Security Dialogue*, Cilt 33, No 4, Aralık 2002, s. 415-427.

Michel, Sarah, *The Role of NGO's in Human Security*, The Hauser Center for Non-Profit Organizations and the Kennedy School of Government, Harvard University, Ekim 2002, Working Paper No 12.

Moller, Bjorn, "National, Societal and Human Security: Discussion – Case Study of Israel Palestine Conflict", Hans Günter Brauch, et al. (der.), *Security and Environment in the Mediterranean. Conceptualising Security and Environmental Conflicts*, Berlin-Heidelberg, Springer, 2003, s. 277-288.

Morgenthau, Hans, *Politics Among Nations-The Struggle for Power and Peace*, Brief Edition Revised by Kenneth W. Thompson, New York, McGraw Hill, 1993.

National Security Strategy of U.S.A (1991), <http://www.fas.org/man/docs/918015-nss.htm>. Ağustos 1991, 13 Aralık 2004.

National Security Strategy of U.S.A (1997), <http://www.fas.org/man/docs/strategy97.htm> . Mayıs 1997, 13 Aralık 2004.

National Security Strategy of U.S.A (2001), <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>, 17 Eylül 2002, 13 Aralık 2004.

Newman, Edward, "Human Security and Constructivism", *International Studies Perspective*, Cilt 2, No 3, 2002, s.239-251.

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

Norwegian Peace Building Policies: Lessons Learnt and Challenges Ahead, Evaluation Report 2/2004, Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs, Braatvag, Şubat 2004.

Norway-Canada Partnership for Action-Lysoen Declaration, 11 Mayıs 1998, No: 117, http://www.nisat.org/export_laws-regs%20linked/Norway/lysoern.htm, 14 Temmuz 2005.

Nye, Joseph ve Jones, M. Lynn Sean, "International Security Studies: A Report of a Conference on the State of the Field", *International Security*, Cilt 12, No 4, Bahar 1988, s. 5-27.

Ogata, Sadako, "Human Security Commission's Strategy", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 25-28.

Osa, Yukie, "The Role of Japanese NGO's in the Pursuit of Human Security: Limits and Possibilities in the Field of Refugees", *Japan Forum*, Cilt 15, No 2, 2003, s. 251-265.

Parr, Fukuda Sakiko, "Gender, Globalization and New Threats to Human Security", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 35-42.

Parr, Fukuda Sakiko, "New Threats to Human Security in the Era of Globalization", *Journal of Human Development*, Cilt 4, No 2, Temmuz 2003, s.167-179.

Price, Richard and Reus-Smit, Christian, "Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism", *European Journal of International Relations*, Cilt 4, No 3, 1998, s. 259-294.

Pupavac, Vanessa, "The Emotionology of the New International Security Paradigm", *European Journal of Social Theory*, Cilt 7, No 2, 2004, s. 149-170

Real Security: A Human Rights Agenda for Canada, Amnesty International Canada, Montreal, 2002.

Sköns, Elisabeth et al., "Military Expenditure", Chapter 10 Summary, *SIPRI Yearbook 2004: Armaments Disarmament and International Security*, Stockholm International Peace Research Institute, 2004, <http://editors.sipri.se/pubs/yb04/ch10.html> (3 Ağustos 2005).

Small, Michael, "Peacebuilding in Postconflict Societies", *Human Security and the New Diplomacy*, Rob McRae ve Don Hubert (Der.), Montreal, McGill-Queen's University Press, 2001.

Smith, Steve, *The Concept of Security Before and After September 11*, Institute of Defense and Strategic Studies Working Paper, No. 23, Singapur, Mayıs 2002.

Smith-Windsor, A. Brooke, "Canadian Role in Human Security", Richard L. Kugler ve Ellen L. Frost (der.), *The Global Century: Globalization and National Security*, II. Cilt, Fort Les-ley J. McNair, Washington D.C, National Defense University Press, 2001, s. 1077-1092.

Sorensen, Georg, "Individual Security and National Security: The State Remains the Principal Problem", *Security Dialogue*, Cilt 27, No 4, 1996, s. 371-386.

Stamnes, Eli, "Critical Security Studies and the United Nations Preventive Deployment in Macedonia", *International Peacekeeping*, Cilt 11, No 1, s. 161-181.

Tanaka, Akihiko, "Japan's Security Policy in the 1990s", *Japan's International Agenda*, Youchi Funabushi (Der.), New York, New York University Press, 1994, s. 28-57.

The Ministry of Foreign Affairs of Japan, Foreign Policy, <http://www.mofa.go.jp/policy/index.html> , 20 Temmuz 2005.

Thomas, Caroline, "Southern Instability, Security and Western Concepts – On an Unhappy Marriage and the Need for Divorce", *The State and Instability in the South*, Caroline Thomas ve Paikiasothy Saravanamuttu (Der.), New York, St. Martins Pres, 1989, s. 174-191.

Thomas, Caroline, *Conflict and Consensus in South/North Security*, Cambridge, Cambridge University Press, 1989.

Thomas, Caroline, "Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links", *Third World Quarterly*, Cilt 22, No 2, 2001, s. 159-175.

Thomas, Caroline, *Global Governance, Development and Human Security: The Challenge of Poverty and Inequality*, Londra, Pluto Press, 2000.

Thomas, Caroline, *In Search of Security: The Third World in International Relations*, Boulder, Colorado, Lynne Rienner, 1987.

Thomas, Caroline ve Wilkin, Peter, "Still Waiting After All These Years: 'The Third World' on the Periphery of International Relations", *British Journal of Politics and International Relations*, Cilt 6, No 2, 2004, s. 241-258.

Thomas, Raju G. C, "What is Third World Security?", *Annual Reviews in Political Science*, Cilt 6, 2003, s. 205-232.

Tickner, Ann J., "Feminist Perspectives on Security in a Global Economy", Caroline Thomas ve Peter Wilkin (der.), *Globalization, Human Security and African Experience*, Londra, Lynne Rienner Publishers, 1999, s. 41-58.

Tickner, Ann J., "Feminist Responses to International Security Studies", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 43-48.

*Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği
Kavramsallaştırması*

Timothy, Kristen, "Human Security Discourse at the United Nations", *Peace Review*, Cilt 16, No 1, Mart 2004, s. 19-24.

Toward the Creation of a Bright Future for Asia, Provisional Translation, Policy Speech by Prime Minister Keizo Obuchi at the Lecture Program hosted by the Institute for International Relations, Hanoi, Vietnam, 16 Aralık 1998, <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/asean/pmv9812/policyspeech.html> (20 Temmuz 2005).

UN Human Development Report, New York, Oxford University Pres, 1994.

Waever, Ole, "Securitization and Desecuritization", Ronnie Lipschutz (der.), *On Security*, New York, Columbia University Pres, 1995, s. 46-66.

Waisowa, Sarka, "Human Security: The Contemporary Paradigm?", *Perspectives*, Cilt 20, Yaz 2003, s. 58-72.

Walker, R. B. J., "The Subject of Security", Keith Krause ve Michael C. Williams (der.), *Critical Security Studies- Concepts and Cases*, Minneapolis, University of Minnesota Press, 1997, s. 61-81.

Walt, M. Stephen, "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, Cilt 35, No 2, Haziran 1991, s. 211-239.

Weiss, G. Thomas ve Don, Hubert, *The Responsibility to Protect: Research, Bibliography and Background*, Ottawa, International Development Research Centre, 2001.

Whitman, Jim, "Implementing Human Security: Possibilities and Limits", Hideaki Shinda ve Ho-Won Jenog. (der.), *Conflict and Human Security: A Search for New Approaches of Peace Building*, English Research Report Series No 19, Institute for Peace Science, Hiroshima University, Hiroshima, 2004, <http://home.hiroshima-u.ac.jp/heiwa/Pub/E19/Chap14.pdf> , 26 Temmuz 2005.

Williams, C. Michael, "Identity and the Politics of Security", *European Journal of International Relations*, Cilt 4, No 2, 1998, s. 204-225.

Williams, C. Michael, "Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics", *International Studies Quarterly*, Cilt 47, No 4, 2003, s. 511-531.

Wilkin, Peter, "Human Security and Class in a Global Economy", Caroline Thomas ve Peter Wilkin (der.), *Globalization, Human Security and African Experience*, Londra, Lynne Rienner Publishers, 1999, s. 23-41.

Summary

Mainstream approaches to international relations tend to associate the concept of security with the policy choices of states. Though the *raison d'être* of the state derives from its obligation of providing security to its citizens, the Post-Westphalian international system, declaring the state's supremacy in international politics, considered the state as the only actor whose unique interests has to be secured. For many years, the state remained the only referent object of security and threat perceptions consisted of serious threats to the territorial integrity of states. During the Cold War, the state's predominance in security literature was guaranteed by the dominance of the realist paradigm, and superpower rivalry has become a laboratory for state-centric security formulations. Yet, the dominant realist paradigm largely ignored alternative attempts, and the security lexicon was compounded by national security and military threats. At the time, the realist paradigm exclusively presented its assumptions as the only form of scientific knowledge about security. Despite the precedence of the realist paradigm, theoretical challenges and practical initiatives have contributed much to the development of alternative conceptions of security during the Cold War.

State-centric security thinking began to face serious theoretical and practical challenges soon after the collapse of the Soviet Union, and a two-fold discussion including the referent object of security and threats began. With the disappearance of the Cold War restraints new arguments were brought about the changing nature of threats and the state's dominance as the only referent object of security. The Copenhagen School and the critical approach were amongst the main critics of a state-oriented and military-threat dominated security conception. Threats such as human trafficking, international terrorism, environmental degradation, hunger, poverty, and intra-state conflicts have shifted the focus of discussions from nuclear weapons to non-military threats. Meanwhile, the revolution in telecommunications which evinced human sufferings that were overshadowed by Super Power conflicts, and human tragedies in various parts of the world, impelled decision makers to reconsider their threat perceptions and referent objects in the Post Cold War era.

Though its intellectual underpinnings can be traced back to the Enlightenment, human security is a product of the post Cold War period. The concept evokes the security of human beings from all threats directed to their well-being and dignity. Human security surfaced in the academic debates as a people-centered approach with

the claim to divert attention to the security needs of human beings. Yet it encountered severe criticisms from the adherents of the realist paradigm. The human security approach was accused of being incoherent, idealistic, utopist, non-scientific and non-policy oriented. Notwithstanding their theoretical contributions to the field, the proponents of human security were invited to verify their assertions in the practical field of politics. However, the mid-90s witnessed a gradual increase in human-oriented foreign and security policy agendas. In particular, policy makers in those countries such as Canada and Japan embraced human-oriented security policies and organizations like the United Nations and Human Security Network offered pathways to enhance human security. By this means, the imagined gap between the intellectual and practical realms of human security began to be fulfilled.

This article explores the links between ideological and practical realms of human security conceptualization in international relations, and aims to point out its strengths, as well as its limitations. Actors that promote the human security in their policy agendas adopt different interpretations of the concept and encounter diverging difficulties. For example, Canadian governments articulate their human security conception with legal norm building efforts such as the Ottawa Convention on Landmines and the creation of an International Criminal Court. Japanese decision makers associate human security with long term regional and global projects that require huge budgets and funds and make financial contributions to human-oriented funds and projects around the world. Whereas the UN's human security initiatives offer policy options on health care, economic security, gender based insecurity and educational opportunities, Human Security Network focused on specific issues such as HIV/AIDS, protection of children in armed conflicts, human rights education, illicit trade in small arms and weapons, and the prevention of the use of landmines. Still, huge budgets, potential risks of field operations and the lack of common will amongst the members can be considered as the main obstacles for international organizations. For the states, human security oriented policy options require a redefinition of the national interest, budgets and sometimes dangerous military operations which could raise objections in internal politics.

Human security, despite widespread criticisms in scholarly debates, seems likely to increase its popularity in the practical field of international relations. As a result of the ongoing human tragedies around the world and the increased awareness about the basic needs of

human beings, human security has become the foremost concern of new security formulations.